

**Commentariorvm, Ac Dispvtationvm, In Tertiam Partem
Divi Thomae. Tomi Qvinque**

Mysteria Vitæ Christi, Et Utrivsqve Adventvs Eivs Accurata Disputatione Ita
complectens, vt & Scholasticæ doctrinæ studiosis, & Diuini verbi
Concionatoribus vsui esse poßit

Suárez, Francisco

Moguntiæ, M.DC.XVI.

1 V. fuerit necessarium Christum resurgere

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94022](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-94022)

Disput. XLIV.

Iustin.
Iren.
Euthym.

quæst. 7. ad Orthodoxos, & indicant Ireneus, & alij antiqui, qui existimarent, animas hominum exceptare in paradyso terrestri, vsque ad corporum resurrectionem, ut suam beatitudinem recipiant: præsertim ita exponit Euthym. in fauorem illius sententie, Lyc. 23.

Responsio.
Christi ani-
mapetrii
duum in in-
ferno fuit.
Matth. 12.

Nihilominus veritas est: Christi animam in inferno fuisse toto illo triduo, donec ascenderit, ut corpori vniuersitatem hora resurrectionis. Veritatem hanc non minus certam existimo, quam quod Christus in infernum descendenter. Nam loca scripturae supra citata, utrumque codem fere modo conuincunt: præsertim ille Matth. 12. *Erit filius hominis in corde terra tribus diebus, & tribus noctibus.* Quod dictum esse ratione animæ descendenter ad inferos, supra ex ipsis verbis, & ex sanctis Petribus ostendimus: & tamen ibi non solum dicunt Christus se descendens in cor terra: sed etiam ibi per triduum futurum. Idem probant verba Psal. 15. prout exponuntur à Petro Act. 2. *Quoniam non derelinques animam meam in inferno. Nam prouidens (inquit Petrus) loquutus est de resurrectione Christi.*

Psalm. 15.
Act. 2.

*Igitur non est ibi derelictus, quia exiuit inde, ut resurgeret, ibi ergo vsque ad resurrectionem manifist. Vnde eodem loco ait Petrus. *Quem Deus suscitauit solitus doloribus inferni, iuxta quod impossibile erat, teneri eum.* Tunc ergo solitus est a loco inferni, quâdo suscitus est. At tandem Paulus ad Roman. 10. *Quis (inquit) descendet in abyssum? id est Christum à mortuis renoscere.* Ac si aperte diceret, tunc Christum ex abysso reductum, quando a mortuis resuocatus est. Constat ergo ex scriptura, Christum mansisse in inferno usque ad horam resurrectionis, quam ita etiam intellexerunt omnes Patres supra citati. Inter quos manifeste August. epist. 57. dicit animam ex inferno remeasse in die resurrectionis. Vnde ex dictis verbis Christi, *Hodie mecum eris in Paradyso, colligunt in inferno fuisse paradysum.* Item Iren. lib. 5. contra Hæres. c. 31. & Tertul. lib. de anima c. 55. ac Petrus Chrysolog. serm. 64. explicant verba illa, *& ecce terramotus factus est magnus, quæ de die resurrectionis dicta fuerunt (inquit). Tremuit terra, non quia angelus descendens de celo, sed quia ab inferno Dominator ascendit.* Denique omnes Scholastici in 3. d. 22. in hac veritate consentunt. Rationes vero, seu congruentia ad hoc confirmandum: ex priori parte huius sectionis sufficienter peti possunt.*

August.
Lac. 21.
Iren.

Ad conjecturam Nicephori respondeatur, Christi animam non fuisse detentam in inferno in pœnam: sed solum, ut expectaret corporis sui resurrectionem, quam oportebat aliquo tempore differri, ut eius veritas euidentius probaretur. Et eadem ratione detentæ sunt etiam aliorum animæ, non iam in pœnam: sed ut Dominum suum comitarentur: & quia non decebat ante ipsum aliquem exire. Ad illud vero testimonium, *Hodie mecum eris in Paradyso,* Origenes tom. 2. in Ioannem in fine dupliceiter responderet. Primo, illud *hodie*, non solum proprie pro prætempore, sed pro præsenti tempore, vel seculo. Sed hoc est contra proprietatem verbi, & sensum Sæctorum, & Ecclesiæ. Secundo, fortasse Christum prius iuisse ad Paradysum, ut impleret promissum, & deinde descendisse in infernum. Sed hoc est gratis confitendum contra omnia in superioribus tractata.

Tertul.
Chrysost.
Matth. 28.

Aliter interpretabantur alij, quos Theophil. refert: scilicet Christum dixisse, *hodie*, non quia eodem die id futurum esset, sed ad indicandam certitudinem promissionis. Sed hec exppositio non solum proprietatem verborum destruit, sed etiam veritatem. Verba enim Christi non continent prophetiam de futuro, in quo solet interdum præfens pro futuro ponit, sed simplicem promissionem, qua si non fuit impleta, prout facta est, non fuit vera. Alij expobant, coniungendo dictionem *hodie* cum antecedentibus verbis, hoc modo, *Amen dico tibi, hodie mecum eris, &c.* sed est elusio potius scripturæ, quam inter-

Fr. Suarez tom. 2.

Sectio IV. 461

A **pretatio.** Sic enim sine fructu adieceret Christus illum temporis determinationem, in qua posita est magna vis, & energia illorum verborum. Quia enim latro petierat, ut Christus recordaretur sui, quando veniret in regnum suum: ideo Christus eum docuit eodem die fuisse implendam petitionem eius. Dicendum ergo est, iuxta superius tractata, q. 46. art. 11. in commen. paradysum in illis verbis non sumi pro paradyso terrestri: sed pro gloria, ac beatitudine: iuxta illud Apocal. *Vincenti dabo edere de ligno vita, quod est in paradyso Dei mei.* Dices: Si licet metaphoricè interpretari paradysum, cum Christus dicit se futurum in paradylo, licet etiam metaphoricè interpretari infernum, vel descendens, cum Christus dicitur descendisse in infernum. Respondeatur, non esse eandem rationem. Primo, quia ex frequentiori vsu illius vocis *infernum*, tam in novo quam veteri testamento, item ex multitudine testimoniorum, & ex eorum contextu, & circumstantijs, ac denique ex Ecclesiæ, ac Sanctorum sensu, & interpretatione constat, descendens ad inferos proprie esse intelligendum: at vox *paradyssus*, licet in primæua significatione locum amicum, vel pomarium significet: tamen in scriptura, præsertim in novo testamento translata est ad significandum locum beatitudinis: vt patet etiam 2. ad Cor. 12. Ac præterea ex circumstantijs eiusdem loci constat ita esse intelligendum. Quia latro non perebat esse in pomario: sed in regno Christi, hoc illi promisit Christus sub nomine *paradyssus*, simul significans latroni regnum suum non esse de hoc mundo, sed in cælesti beatitudine. Et ita etiam Ambros. ibi interpretantur Ambrosius, Theophylactus, & alij Theoph. expoitiones.

Q VÆ S T I O . L III.

De resurrectione Christi, in quatuor articulos diuisa.

 On sequenter considerandum est de his, quæ pertinent ad exaltationem Christi. Et primo, de eius resurrectione. Secundo, de eius ascensione. Tertio, de eius sessione ad dexteram Patris. Quartio, de iudicaria potestate ipsius.

Circa primum occurrit quadruplex consideratio. Quærun prima est de ipsa Christi resurrectione. Secunda, de qualitate resurgentis. Tertia, de manifestatione resurrectionis. Quarta, de eius causalitate. Circa primum queruntur quatuor.

Primo, de necessitate resurrectionis eius.

Secundo, de tempore.

Tertio, de ordine.

Quarto, de causa.

D I S P U T A T I O . X L I V.

In octo sectiones distributa.

Dereurrectione secundum se.

 Ost tractatum de Christi passione, & morte incipit D. Thomas consequenti ordine de Christi resurrectione disserere. Quia vero resurrectionis ratio vniuersalior est (Christo enim, & aliis conuenire potest) necessarium visum est, nonnulla præmittere resurrectioni Christi, nostræp communia. Quoniam ex eorum cognitione pendent fere omnia, quæ de Christi resurrectione tractanda sunt. Dicemus ergo quid nomine resurrectionis intelligamus, & an possibilis sit, & qua virtute.

S E C T I O . I.

Quid sit resurrectione, quæ sunt ad veram resurrectionem necessaria.

Qq 3

Inqui.

Non quirimus prius, quid sit, quām an sit resurrectionē. Quia oportebat vocis significatiōnem ante omnia explicare, quod non potest breuius, & clarius fieri, quam inuestigando simul rei quidditatē. Suppono igitur primo, resurrectionē esse mutationē substantialem, qua id, quod prius extiterat, & corruptum erat, idemmet iterum producitur. Hoc constat ex communī vsu huius vocis, præsertim in scriptura, & sanctis patribus, & Ecclesiasticis doctribus, à quibus potissimum sumenda est huius vocis significatio, quia non tam Latina est, quam Ecclesiastica. Apud Latinos enim veteres non reperitur resurrectionis vox, præsertim in hac significatiōne. Neque mirum est, quod, cum rem non agnouerint, nec vocem indiderint. Vnde licet interdum vtantur verbo *resurgendi*, non tamen in ea proprieate, quam descripsimus, sed vt significat in staūratiōnē, seu restitutiōnē rei ad priorem statū, quamvis non idem numero quod perierat, reparetur. Ut autem posita descrip̄tio constet, singula pene verba expendenda sunt. Dicimus enim in primis resurrectionē esse mutationē, in quo à creatione, seu potius à recreatione distinguitur. Si enim Deus Angelum vel hominem semel producētum in nihilum redigeret, rursumq; illum postea produceret, esset illa recreatio, seu restitutiō eiusdem rei, quæ anteā fuerat, in quo cum resurrectionē conuenire: non tamen foret resurrectionē prout nunc loquimur, quia non esset mutationē, sed simplex effētio ex nihilo. Est ergo de ratione resurrectionis, vt sit propria mutationē, atque adeo, vt fiat ex præsupposita materia, seu subiecto: in hoc enim differt propria mutationē à simplici effētione, qua mutationē non includit. Quod si quis contendat, illam quoq; simplicem reproductionē ex nihilo, posse resurrectionē dīcī, de nomine tantum quæstioinem agerabit. Quia certum est, illam actionem conuenire in hoc cum resurrectionē, quod sit reproductionē rei, quæ anteā erat: tamen etiam constat hanc reproductionē, cum sit ex subiecto adhuc permanente, esse diuersā rationē, & esse propria mutationē, & posse propria aliquā voce significari. In hac ergo significatiōne vtinam resurrectionis voce. Sic enim illa vtuntur scriptura, & Patres, vt videbimus. Et ratio adiungi potest, quia sicut res creatā secundum legēm ordinariam non annihilantur, ita neque reproducuntur ex nihilo. Vnde si aliquid quod prius fuerat, iterum producitur, semper fit per mutationē aliquam ex præsupposito subiecto: resurrectionē autem non significat quācumque reproductionē absolute possibilem, sed secundum potentiam, aut legēm ordinariam, est ergo resurrectionē mutationē ex subiecto.

Resurrec̄tio
nē destruc̄tio
prio.

Resurrec̄tio
nē propria
ex præsuppo
sito subiecto
transmuta
tio.

Resurrec̄tio
nē in rebus
sum materi
alib⁹ pro
prie reperi
tur.

Ex quod colligitur primo, resurrectionē tantum habere locum in rebus ex materia, formaque compositis. Quia tantum hæres possunt ex præsupposito subiecto produci, vel reproduci. Est tamen considerandum interdum hanc vocem attribui rei spirituali seu ratione partis spiritualis, quomodo dicunt homo resurgere spiritualiter, quando a statu peccati ad statum gratia restituitur: sed illa est metaphorica significatiō, tum quia ibi reuera non reparatur eadem numero gratia, quæ desierat esse. tū etiam quia idem homo simpliciter permanit, solū secundum quadam accidentia mutatus est. Dicitur ergo tunc resurgere homo ea Latina significatiō supra posita, qua resurgere dicitur, quod ad meliorē statum, quam prius habuerat, restituitur. Secundo obseruandum, posse intelligi, vt in eodem subiecto idem numero accidentis, quod destructum fuerat, iterum producatur per mutationē ex subiecto resurrectioni simili (quod mutationis genus etiam in spiritualibus rebus reperi potest, vt constat: tamen sicut esse, & productio accidentis non sunt talia simpliciter, sed secundum quid, ita restau-

Aratio eiusdem accidentis non est simpliciter rēpāratio, sed secundum quid, & ideo non significatur absolute nomine resurrectionis. Igitur resurrectionē simpliciter dicta mutationē substantialem significat (vt dixi) ac propterea solum habet locum in substantijs ex materia, formāq; compositis.

Ex quo vlt̄erius sequitur, non in quacunque re materiali, sed in corruptibilibus tantū resurrectionē habere locum. Primo quidem: quia productio ex præsupposito subiecto, proprie non habet locum nisi in re generabili, & corruptibili, ergo nec reproductionē. Deinde quia oportet (vt dixi) vt hæc mutationē tendat ad producēdā rem, quæ prius extiterat, corrupta fuerat. Quia nisi esset destruēta, nō esset capax reproductionis, & nisi destruēta fuisset per corruptionē non manisset subiectū, ex quo iterū produci posset: Necesse ergo est, vt corruptio,

Resurrec̄tio
nē in rebus solit
bus locum
habet.
Obiectio.
Reffōnsio.

seu mors resurrectionē antecedat, sicut ergo corruptionē non habet locum, nisi in re corruptibili, ita neq; in rebus solitibus locum habet. Dices. Posset Deus destruere cœlum se-correctibili-paraendo formam, & cōseruando materiam, ex qua posset iterum illud reproducere, ergo habet locum resurrectionē in re incorruptibili. Respondeatur illud esse præter naturas rerum, tamen in eo generē mutationis, sicut cœlum est reparabile per actionem ex materia in ordine ad diuinā potentiam, ita in ordine ad eandem dici potest corruptibile, seu dissoluble, eius materia manente. Omnis tamen his extraordinarijs miraculis, resurrectionē de potentia ordinaria (vt loquimur) solum in substantijs corruptibili-

bus locum habet, vt satis probatum est. Sed aduertendū est huiusmodi substantias multiplices esse: & in omnibus intelligi posse huiusmodi mutationis genus, quanquam non omnes etiam Catholici illud admittant, sine fundamento tamen, vt postea videbimus. Resurrectionis ergo nomen, generaliter sumptum ad omnes huiusmodi res accommodari potest, frequētius tamen dicitur de rebus animatis, sed maxime de homine, qui veluti per antonomasiā proprie resurgere dicitur, & hoc modo utimur fere semper hac voce simpliciter dicta.

Et ratio reddi potest. Quia (vt dixi) hæc vox usurpata est ad significandam hanc mutationē, vt interdum à Deo solita est fieri. Solent autem fieri proprie hominum resurrectiones, non autem aliarum rerum, vt constat ex canonica, & ecclesiastica historia. Quod si interdum fortasse leguntur resaliz, vel anima mortua repente miraculose excitata, non est necesse credere tunc idem numero, quod exciderat, cum eadem forma excitari: cum neq; ex effectibus, & signis colligi id possit, neq; ad aliquem finem sit necessarium. In quo est magna differentia inter homines, & res alias corruptibiles. In homine enim forma separata à corpore manet, & est immortalis, & ideo multiplicatio animarū, hominum non est omnino per accidentis, sed per se ex intentione naturæ, vt notauit D. Thom. 1. p. quæst. 68. art. 1. Vnde quia resurrectionē, vt sic, nō tedit ad multiplicationem, sed ad reproductionem eius, quod ceciderat, quando homo suscitatur, necesse est, vt eadem anima, quæ manserat separata, iterum corpori vniatur, vt idem homo refurgat. At vero in alijs rebus, quando corrupti, formæ omnino pereunt, ac desinunt esse, & ideo earum multiplicatio est tantum per accidentis ad conservationem speci. Atq; eadem ratione, si aliquando post corruptionē subito excitari videntur, non est necesse, quod in eodem individuo, sed in eadem specie resurgent, quia ad finem intentum nō magis referat vnum individuum, quam aliud. Resurrec̄tio ergo simpliciter dicta statim in hominibus regulariter locum habet. Et hoc sensu semper de resurrectione loquemur.

Ex his satis exposta relinquitur vltima pars in descriptione posita, scilicet oportere, vt per resurrectionē idem homo fiat, qui anteā desierat esse. Nam si esset

Solua homo
antonoma
sticē reju-
re dicatur
quomodo.

D. Thom.

si esset alius, iam non esset resurrectio, sed multiplicatio hominum, nouaque generatio. Sed licet hoc certum sit: tamen in explicanda hac identitate, ex qua ratio resurrectionis penderet, nonnullae occurunt difficultates, quae in sequentibus sectionibus commodi tractabuntur.

SECTIO II.

Vtrum sit necessarium, ut id quod resurget, eandem numero animam, & materiam habeat.

Quod ad priorem partem sectionis attinet, res est facilis. Nam de anima rationali nulla est controversia propter rationem factam in fine praecedentis sectionis: tamen supposita sententia afferente in homine plures esse animas, & formas substantiales, aliqui existimant non esse necessarium ad veram resurrectionem, ut eadem numero anima sentiens, vel vegetans redeat. Quod necessario sequitur ex eorum opinione, qui negant posse per diuinam potentiam raparari eandem numero formam materialem, dependentemque a materia, postquam destrueta est. Et licet sit possibile, tamen quod ad resurrectionem eiusdem hominis non sit necessarium, probari potest. Quia homo formaliter constituitur per animam rationalem ut sic, non vero per superiores formas. Nihilominus contrarium verius est, ut colligitur ex D. Thom. in 4. d. 44. quæst. 1. artic. 1. quæst. 2. ad 3. Vbi inquit, si in resurrectione non redeat eadem anima sensibilis, non fore idem animal, & consequenter neque eundem hominem. Quia hic homo essentialiter includit, quod si hoc animal: & quia variata parte essentiali, non potest simpliciter manere idem, quod ante aera erat. Deinde supposita vera sententia, in homine tantum esse unam formam substantialiem, est hoc simpliciter necessarium. Quia non potest eadem numero anima rationalis redire, quin redeat eadem anima vegetans, & sentiens talis hominis, cum sit una, & eadem, quæ non potest informare secundum ultimum gradum, quin informet secundum omnes. Tum quia in re non distinguitur hi gradus, tum etiam quia sunt essentialiter subordinati. Deniq; (etiam si verum est illas animas esse distinctas, ac materiales) tamen sine dubio possent à Deo iterum produci, ut in sequentibus attingemus. Atque de facto afferendum est, ita fieri in vera hominis resurrectione, ut sic vere idem numero homo, qui resurget.

Tota igitur difficultas versatur in posteriori parte questionis, an scilicet necessitate resurrectionis sit eadem materia corporis resurgentis, & mortui. In quanom est dubium de identitate specifica, seu essentiali. Quia cum hæc species materia scilicet rerum generabilium, & corruptibilium sit de essentiali corporis humani, & consequenter de essentiali hominis, si materia corporis resurgentis non esset eiusdem speciei, compositum ex illa non solum non esset idem homo, qui ante aera fuerat, verum etiam neque esset homo. Non esset ergo illa resurrectio: sed noua productio cuiusdam noui monstri. Vnde sententia Euticheti, Origenis, & aliorum, qui posuerunt corpora hominum resurgentia futura alterius rationis, quam nunc sunt, vel hoc titulo, hæresis merito damnatur, quod veritatem resurrectionis euerat, quamvis illa hæresis possit aliis modis intelligi ut inferius iterum attingemus. Dubium ergo inter Catholicos solum est de identitate numerica materiae primæ. Quidam enim existimant, non esse necessariam. Quæ sententia tribuitur Origeni exponenti verba illa Psalm. 1. *Non resurgent impj in iudicio*, ut ex Methodio in dialogo Aglaophon, seu de resurrectione refert Epiphanius, hæres. 64. vbi licet non expressa loquatur de identitate numerica, necesse est tamen saltem de hac intelligi. Nam expresse dicit non requiri idem primum subiectum, & hoc modo defendit hanc sententiam Durandus 4. distinctione.

A 44. q. 1. Cuius fundamentum est, quia forma est, quæ dat composito esse, & unitatem. Materia enim, cum de se sit pura potentia, ab hac forma habet, quod sit hæc, & quod distinguatur ab alia, quia sicut totum esse eius est à forma, ita identitas, & diuersitas actualis, ergo quandounque est sub eadem forma idem compositum resultat: ergo, ut sit vera resurrectio eiusdem hominis, satis est, quod anima sit eadem. Et confirmatur primo, quia in homine per nutritiorem variatur materia, & fortasse per aliquot annos tota variatur: & nihilominus manet semper idem homo: ergo similiter esset idem homo, si iterum produceretur ex eadem anima compositus, quævis materia esset diuersa, ergo esset vera resurrectio. Et hoc argumentum amplificat valde Origenes apud Methodium supra, inquirens, si materia futura est eadem in resurrectione, an sit illa, quæ homo habuit in pueritia, vel in senectute, quia materia semper fluit. Confirmatur secundo, quia alias si duo homines successiue habuissent eadem materiam, non posset postea simul resurgere. Quia non posset utriusque eadem materia tribui sine novo saltu miraculo, scilicet quod eadem materia simul sit sub duabus formis, quod Durandus simpliciter impossibile esse iudicat. Similiter qui mortuus esset puer, non posset nisi puer resurgere.

Communis vero sententia est, de necessitate resurrectionis esse, ut corpus resurgentis constet ex eadem numero materia, ex qua prius constituit. Ita D. Thom.

Scotus.
Palud.
Capreol.

C & ceteri Scholastici hanc sententiam amplectuntur. Ratio est, quia sicut materia est de essentiali hominis, ita identitas materiae est de ratione eiusdem hominis. Quod declaratur, refellendo simul præcipuum Durandi fundamentum, in quo repugnativa quan-

Materia
prima in se
et de se pro-
pram habet
entitatem.

dam inuoluere videtur. Materia enim suam præ-
priam entitatem habet, quæ sub diuersis formis ma-
net eadem, alias in generatione nihil maneret in ge-
nito quod fuit in corrupto. Quia si aliquid manet,
illud est aliquid res: maxime tamen est res, quæ est

Durand.

materia: ergo repugnat, ut materia accipiat totam
identitatem, vel diuersitatem à forma. Nam illa en-
titas, quæ supponitur forma, de se est eadem vel di-
uersa. Imo nisi hoc sit, in ipsa questione, quam
Durandus admittit ut possibilem, inuoluitur re-
pugnantia. Nam si materia hoc ipso quod est sub ea-
dem forma, est eadem, impossibile est, eadem ani-
mam informare diuersas materias, quod in propo-
rita dubitatione supponitur. Quod si Durandus di-
cat materiam, ut puram potentiam esse diuersam:
tamen ut est actu, esse eadem, in primis falso sup-
ponit. Quia quantumvis materia consideretur, ut
potentia pura in ordine ad actum formalem, nec-
esse est ut in se sit aliqua entitas, ut esse posset vera ac
realis potentia passiva. Deinde non expedit diffi-
cultatem: quia materia etiam ut pura potentia, est
de essentiali compositi substantialis, & ideo si illa est
diuersa, non erit idem homo, qui resurget. Et confir-
matur, nam transmigratione animalium (quam Py-
thagorei ponebant) non censebatur resurrectio: sed
noua generatio, quamvis eadem anima relicto uno
corpo aliud informaret, ergo ad resurrectionem
non satis est identitas animæ, si distincta sit materia,
quam informat, sed erit potius illa quædam animæ
transmigratione.

E Hæc difficultas pender multum ex illa questione,
an variata materia sub eadem forma sit idem homo,
nec ne. Quæ quidem multum potest esse de nomine,
Nam res fere constat, scilicet illum hominem omni-
no, & quoad omnes partes essentiales non esse eundem:
quoad præcipuum vero partem, quæ proprie-
tatem constituit, esse eundem, & ideo si illa va-
riatio materiae paulatim fiat, & sub eadem corpo-
ris organizatione simpliciter censemur idem homo,

Qq 4 loquen-

loquendo humano more. Si autem fieret subita quædam mutatio totius corporis in aliud, non censetur simpliciter idem homo, quamus fortasse fieret modo imperceptibili, & cum organizatione & figura simili: idem simpliciter vocaretur. Nam quod variatio paulatim fiat, vel subito ad veram rei identitatem vel diueritatem, nihil referre videtur: sed solum ad extimationem, & ad loquendi modum. Iuxta hæc ergo difficultas posita resolvi posset, dicendo de resurrectione perfectam ex omni parte requiri re identitatem materiae, resurrectionem vero imperfectam, & secundum quid posse confitere cum sola identitatem formæ.

De ratione perfecta resurrectionis est omnino de forma materiaque identitas.

Vt tamen non tantum modus loquendi, sed res ipsa magis explicetur, aduerto, quod cum resurrectione (vt dixi) sit mutatio quædam, in qua subiectum, & terminus repertur, interdum potest denominare subiectum, quo modo dicimus resurgere corpus, quod mortuum erat, corpus enim illud, subiectum est, non terminus resurrectionis. Interdum vero potest denominare terminum, quo modo dicimus resurrexisse hominem vt Lazarum, verbi gratia. Animam vero proprie non denominat, quia illa non cedat, sed viua permaneat, quamus denominari possit reunita corpori per resurrectionem. Igitur si resurrectione consideretur in ordine ad terminum, si recte responsum est, sicut est idem, vel alius homo mutata materia sub eadem anima, ita secundum quid possit dici reproductionem, seu resurrectionem eiusdem hominis variata materia, non tamen simpliciter & perfecte. At vero, si resurrectione datur in ordine ad subiectum, sic non potest dici vera illius resurrectione, nisi eadem materia numero, quæ fuit in mortuo, sit in homine suscitato. Quia si non est eadem materia corporis mortui, & resurrecti, quamus resurgat aliquo modo idem homo, tamen illud corpus quod fuit mortuum, vere non resurgit, quandoquidem vterius non informatur anima. Item, quia si corpus denominatur resurgens, ergo oportet, vt illa mutatio, quæ est resurrectione, in illo fiat, tanquam in subiecto, alias nullo modo denominari poterit a tali mutatione: ergo necesse est, vt forma introducatur in illammet materiam, ex qua tale corpus constat, quia corpus non est subiectum illius mutationis nisi ratione materiae, qua in se recipit formam. Denique propter hanc causam in scriptura sacra non tantum hominum resurrectione prædicatur: sed etiam promittitur ipsorum corporum, & ossium, ac membrorum suscitatio, vt significetur non vtcumque homines esse suscitandos, sed perfecte, hoc est, per viuificationem eorumdem corporum, quoniam videlicet hæc est de ratione perfecte resurrectionis. Vnde Ioann. 5. ait Christus, *Venit hora, in qua omnes, qui in monumentis sunt, audient vocem eius, & procedent, qui bona fecerunt, in resurrectionem vite, qui vero malaegerunt, in resurrectionem iudicii*, & Luc. 21. *Capillus de capite vestro non peribit, 1. ad Corint. 15. Seminatur corpus animale, surget spirituale: seminatur in corruptione, surget in incorruptionem, & Iob. 19. In nouissimo die de terra surrecturus sum, & rursum circumdabor pelle mea, & in carne mea video Deum.* Vbi Gregor. libr. 14. capite 27. & sequentibus id late confirmat, & inter alia inquit. *Non redere resurrectione dici potest, vbi non resurgit, quod cecidit.* Et eodem modo interpretatur hæc loca Hier. in ep. 61. ad Pámachium contra errores Ioannis Ierosolymitanus, & late Aug. 22. de Ciuit. c. 22. & seq. & in Ench. ca. 84. & seq. vbi fuse declarat, quomodo eadem materia sit futura in corporibus resurgentium, & optimo libr. 2. de consolatione mortuorum. Vbi id confirmat ex Isaia 26. *Exurgent mortui, & resurgent, qui in monumentis sunt, & Ezech. 37. Ossa arida audite verbum Dei, &c.* Et Fulgentius lib. de fide ad Petrum, capit. 3. vbi dicit in Christi aduentu a primi hominis corpora, vsque ad omnium hominum corpora esse suscipienda, & singula corpora singulis suis animabus es-

A se reddenda. Denique Damascenus lib. 4. de fide cap. *Damasc.* 28. *Resurrectionem (inquit) dicentes, corporum resurrectionem intelligimus. Resurrecio enim nihil aliud est, quam secunda, eva quod cecidit, surrectio. Ex quo efficitur, vt illud ipsum corpus, quod interit, & dissoluitur, standum interius expers, ad vitam redditum sit.* Similia multa habet *Tertius.* Tertullianus in lib. de resurrectione carnis. *Chrysostomus variis homiliis de resurrectione, in tomo 5. & alij Patres, qui de hoc arguento scripserunt, quorum testimonia in sequentibus attingemus.* Itaque quamus ille modus imperfectæ resurrectionis à Durando confutus concipi possit, & intelligi, vt possibilis: tamen vera resurrectione, prout Scriptura & Ecclesia de ea loquuntur, identitatem requirit non solum animæ, sed etiam materiae. Et prater dicta, addi potest ratio sumpta ab ordine diuinæ iustitiae ex Dion. cap. 7. de Eccles. Hierar. par. II. vbi sicut inquit. *Dionys.* *Alij vero animabus aliorum corporum coniugia tribuunt, iniurias (vt reos) quantum in se est afficiens corpora, quæ cum sanctis animabus laborarunt, facisque retributionibus priuantes, quæ ad finem sanctissimi curfus peruenient.*

Fundamento Durandi iam satisfactum est, prima quoque confirmatio expedita est. Ad secundam vero de primo casu, illo fere arguento vtebantur geistes ad eludendam resurrectionem, vt refert Iustinus in questionibus Græcorum ad Christians in fine. *Quibus ipse nihil aliud respondet, quam propter has nugas non esse resurrectionem in dubium reuocandam, sed spectandam Dei potentiam.* Plura vero de eodem arguento scribit Athenagoras libr. de resurrectione, vbi dicit, etiæ quis humanis carnis vescatur, nunquam illis nutriti, nec eas in se convertere, sed vim nutritiū statim resilire, & id alimentum abijcere. Sed hoc, & contra experientiam est, & contra rationem physicam, quia naturalis calor naturaliter operatur. D. Thom. ergo 4. d. 44. q. 1. art. 2. q. 4. ad 3. & 4. ad 4. contra gen. c. 81. respondeat, si eadē pars materia in duobus hominibus fuerit, illi est tribuendam, qui eam habuit in sua prima productione, quod si contingit in hoc esse æquales, illi est tribuendam, qui primus illam habuit. Et hac sola posteriori regula videtur Augustinus supra citatis locis, dicens eam materiam illi animæ esse tribuendam, quæ primo illam informant. Quia velut primus ius in eam acquisiuit, & illius facta est propria, quæ vero postea illam habuit, quasi mutuatu illam accepit. Sed in primis non video, quam certa ratione hoc constet, aut cur sola temporis antecenso aliquod maius ius conferat. Præserim cum fieri possit, vt is, qui posterius illam habuit, diuturniori tempore eam possederit: vel certe vt habuerit per generationem, & quasi primarium sui corporis fundamentum: alius vero solum per nutritionem, vt D. Thomas dixit. In cuius regula illud solum difficultas occurrit: quia solum attedit rationem physicam, non moralem. Videtur autem etiam esse habenda meritorum ratio. Dicendum ergo videtur, sine speciali miraculo (quod fingendum non est sine fundamento) non posse enenire, vt duo homines in toto vix discursu eadem omnino materiam habeant. Quia nullus est, qui solis humanis carnis bus nutriti: imo pauci sunt, qui aliquando eis videntur in cibum: ac deinde tot sunt rerum transmutationes, vt naturaliter accidere non possit eandem omnino materiam partem tam in generatione, quam in nutritione, & augmento à duobus hominibus participari. Quocirca, non fingendo aliud miraculum, semper vnicuique restituitur saltem illa pars materiae, quæ illius fuit propria, & non alterius hominis. Quod si fortasse in aliquibus partibus materiae communiceant, & non sufficient ad verumque corpus integrum formandum: tunc iuxta ordinem diuinæ prouidentiæ, & iustitiae, vel diuidetur illa materia, vel alteri tota dabitur pro ratione meritorum.

*Luc. 21.
1. Cor. 15.
Iob 19.
In resurrectione eiusdem omnino corporis futura reparatio.
Hieronymus Augustinus.*

*Isaia 26.
Ezech. 37.
Fungent.*

rum utriusque: ita, ut quoad fieri possit servetur iustitia distributiva, & homo accipiat primum, vel peccatum etiam in ea parte corporis, qua ad bene, vel male opera dum magis illi cooperata est, alia vero pars materiae supplebitur aliunde. In quo nihil fit contra veritatem resurrectionis: quia vere resurgit totum, quod ceciderat: suppletur autem defectus, quos in hominibus esse contingit. Et idem proportionaliter dicendum est, etiam si fingatur casus, in quo aliquis homo nullam materiam habeat, quae non fuerit alterius hominis. Quia cum materia humani corporis in toto vita discursu multa sit, etiam si pars materiae unius corporis alteri tribuatur, nunquam deerrit aliqua alia pars materiae proprii corporis, ex quo possit hominis resurgentis corpus fabricari. Ac denique facile est Deo sua potentia, & prouidentia ita omnia disponere ad distribuere, ut vnuusquisque vel omnino, vel maior ex parte suum proprium corpus accipiat. Vnde vanum est, quod Origenes supra interrogabat, an haec materia sumenda sit ex puerili, vel levili corpore? nihil enim hoc referit, dummodo identitas materiae aliquo modo seruetur: reliqua vero Deus disponet vel prout magis expediet ad reddendum singulis condignum primum, peccatum, vel prout necessarium fuerit ad communem omnium hominum resurrectionem perficiendam.

*Puer in ex-
guo defun-
ctus corpore
resurgere in
maiori quo-
modo possit.*

*Greg. Nyf.
August.*

Ex quo etiam facilis est responsio ad aliam partem secundam confirmationis Durandi, scilicet quomodo possit resurgere in maiori corpore, verbis gratia, virili, qui in parvo, & infantili mortuus est. In quo quidam dicunt, posse Deum ex quacunque parte materiae quantumvis minima fabricare corpus magna molis, & quantitatis, nulla facta additione substantiae, seu materiae, sed tantum quantitatis & aliorum accidentium. Sicut formatur corpus Euæ ex costa Adæ, in qua exigua portio erat materia, & tamen corpus ex illa formatum perfectum, & completa magnitudinis fuit. Ita sentit Gregor. Nyssenus orat. de Refus. circa medium, & insinuat Augustinus. sermon. 2. de consolat. mortuorum cap. 3. dicens. *Sed dubitas, quomodo de parvo obillis terro possit bono resursum.* Reuera tu ex modica scinilla ignis ingentem fusuram flammam. Deus non poterit ex modico cineris fermento totum corpusculi tui redintegrare conperfusum. Nec defuerunt Philosophi, qui crediderint hocesse possibile. Quod si verum esset, facile fuxta hunc dicendi modum omnia dubia supra insinuata soluerentur. Mihi tamen huiusmodi responsio probari non potest. Quia modus ille vel impossibilis est, vel eo modo, quo est possibilis, ad veram resurrectionem non confert. Quod ita explici, nam ex parua materia intelligi potest fieri corpus magnæ molis suis membris distinctum, æque, vel magis densum, quam ex eadem materia prius esset paruum compactum: hoc sanguinem intelligi potest, si talis materia sub eadem, vel sub diuersis partibus quantitas in pluribus locis, iuxta parium, ac membrorum multitudinem constitutatur. Hic tamen modus nec connaturalis est, nec veritati resurrectionis accommodatus. Corpora enim resurgentia futura sunt in sua natura integra, & perfecta, & quantum ad substantiam compositionem pertinet, modo connaturali constituta. Si autem non fingitur huiusmodi replicatio materiae in multis partibus, & locis, non potest mente concipi, quomodo ex parua materia fiat magnum corpus, non per rarefactionem (hoc enim non est ad rem) sed cum debita densitate, quæ maior est in virili, quam in puerili corpore. Quia naturalis constitutio corporis in tanta densitate necessario requirit tantam materiam, sicut & tantam quantitatem. Imo tanta quantitas necessario postulat tantam materiam. Vnde, si pars materiae auferatur, vel pars quantitatis tollenda est, vel necesse est, ut sine subiecto maneat. Quia quantitas veluti adæquate ad-

A hæret materiae, ita ut pars quantitatis parti materiae respondeat, & neque in una parte materiae intelligatur esse duplex pars quantitatis, neç vna pars quantitatis in duplice materiae parte. Ergo, sicut ex parua quantitate non potest fieri magna æque, vel magis densa, nulla addita quantitate: ita neque ex parua materia potest fieri magnum corpus substantiali, & materiale, nulla facta additione materiae. Respondeatur ergo cum D. Thom. in 4. d. 44. quæst. 1. artic. 2. quæst. 4. ad 3. ut puer resurgat in magnitudine perfecta, & in corpore naturali modo constituto, necessarium esse aliquam additionem fieri. Quod non erit contra veritatem, & perfectionem resurrectionis, quia vere resurget idem numero, quod cecidit, habebitque totam materiam eandem, quam antea habuit, sed non illam solam, quia non habuerat integrum atque perfectam.

B Ex his facile etiam intelligi potest, an sit de necessitate verae resurrectionis, ut tota materia, quæ fuit in mortuo, restituatur homini suscitato. Dicendum est enim ad veram resurrectionem solum requiri, ut ex priori materia restituatur corpus humanum constans ex omnibus, quæ sunt caro, sanguis, & aliae partes, & humores, quanquam aliquæ partes non sunt simpliciter necessaria, sed ad quandam integratatem, ne corpus sit mutile, aut imperfectum, ut latissime explicat D. Thom. in 4. distin. 44. quæst. 1. artic. 2. Illa ergo materia, quæ sufficiens fuerit ad huiusmodi corpus componendum, resumetur, & satis erit ad veram resurrectionem. Si qua vero superfluerit, cum illa non sit necessaria corpori humano, nec erit necessaria ad veram resurrectionem: si tamen aliquid defuerit, aliunde suppleri poterit, ut dictum est.

C Duo tamen supersunt dubia circa superius dicta. Primum est, utrum non solum necessarium sit, ut materia totius corporis sit eadem: sed etiam, ut materia singulorum membrorum respectu sit eadem, id est, ut ex eadem parte materiae, ex qua prius constabat corpus, constet postea & similiter manus, iesus, pes, &c. Nam D. Thom. in 4. d. 44. q. 1. artic. 1. quæst. 1. Dubium: 1. artic. 2. D. Thom. 3. indicat hoc esse de necessitate resurrectionis, præfertim loquendo de materia, quæ existebat in partibus diuersarum rationum. Quia facta variatione in huiusmodi partibus, sic varietas essentialis. Ethanc sententiam sequuntur ibi aliqui recentiores. At vero D. August. in Enchirid. cap. 89, & libr. 22. de Ciuit. capit. 10. expresse negat hoc esse de necessitate resurrectionis. Quam sententiam sequutus est Anselmus in elucidario, & ad Ephes. 4. & ex Scholasticis supplementum Gabr. in 4. d. 44. q. 1. artic. 2. conclusione 6. quam dicit esse communem doctorum sententiam. & probari potest ratione contraria illi, quam D. Th. insinuabat. Nam si totum corpus constat ex tota eadem materia realiter, & substantialiter erit idem corpus, etiamque inter partes sit facta materiae cōmutatio, quia huiusmodi varietas non facit substantiali diueritatem, sed situalem tantum, vel accidentalem, ergo ea non obstante erit simpliciter idem homo, qui resurgit, erit ergo vera resurrectione. Et confirmatur. Nam de partibus homogeneis D. Thomas concedit non esse contra veritatem resurrectionis, quod sit transmutetur secundum materiam, ergo idem erit de partibus heterogeniis. Nam quamvis haec partes dicantur diuersarum rationum, hoc solum est quoad dispositiones, & accidentia (nam in substantiali compositione non differunt) ergo non obstante prædicta transmutatione erit simpliciter idem homo quoad substantialiam, atque adeo & vera resurrectione, quæ intrinsecè est mutatio substantialis.

Responso.
*Identitas in
materia fin-*
*& absolutam resurrectionem. Si autem loquamur gularum mens
de majori perfectione resurrectionis, & prout illam brorum quo-
futuram*

modo sit de
necessitate
reverberio-
nis.

futuram speramus, hoc modo probabilius est. ser. A sed hæc etiam vno: ergo vt verum sit reparati hunc hominem absolute, necessarium est etiā hanc vniō-
nem materiæ, & formæ restitu. Respondent aliqui, illam vniōnem esse accidens, & ideo non esse de ne-
cessitate eiusdem hominis. Ita Viguerius in institu-
tionib[us] 2.1. §. 2. verificulo 4. Sed hoc est falsum, nam illa vno non est accidens, sed modus substantialis, cum ad compositionem substantiæ intrinsece per-
tineat.

In hac re dicendum videtur: non esse simpliciter ad veram resurrectionem necessarium, vt idem mo-
dus vniōnis materiæ, & formæ restitutur. Ita do-
cet D. Thom. in 4. distinc. 44. q. 1. artic. 2. ad 2. Quia principia, quæ simpliciter constituant hunc homi-
num, sunt materia, & forma: vno autem est condi-
tio, & quasi via, & causalitas in genere causæ mate-
rialis, & formalis ad hunc effectum constituendum,
& ideo effectus, seu homo erit simpliciter idem nu-
mero, si ex eiusdem principiis constet, etiam si vno sit
numero diuersa. Sicut si Christus nunc humanita-
tem dimitteret, & iterum illam assumere per aliam
vniōnem numero distinctam, nihilominus persona
composita eadem numero esset, quæ antea erat. Ad-
do vero non esse impossibile Deo eandem vniōnem
numero reparare. Poruisset enim illi hanc vniōnem
numero nunc facere, si antea non fuisse: quod autem
prius fuerit: cum iam non sit, non abusus Deo
potentiam ad illam faciendam. Item Deus potuisse
conservare illam vniōnem, usque ad hoc tempus,
ergo eadem ratione poterit in priori, & posteriori
tempore illam efficere, non conservando eam in tem-
pore medio: nulla est enim maior repugnantia, cum
conservare sit reuera efficere. Tandem Deus non pen-
det in sua actione à circumstantiis, nec determina-
tur ab illis ad agendum hoc potius quam illud: sed à
sua voluntate. Et hæc rationes (vt verum fatear) pro-
cedunt ex omnibus rebus, & modis præsterrim per-
manentibus (vt nunc abstraham à disputatione de
succesiis.) Neq[ue] inde tamen sit, naturaliter semper
eundem numero modum redire, quando cunque re-
dit omnino similius in specie. H[oc] enim modi, sicut &
res alia permanentes, non distinguuntur numero,
ex circumstantiis extrinsecis, quia hic, & nunc sunt;
(sunt enim hæc valde extrinseca) sed distinguuntur
seipſis. Nam eo modo, quo habent esse, per illud di-
stinguuntur, sicut & constituuntur. Tamen quan-
quieruntur hæc non distinguuntur numero per illas cir-
cumstantias: sed agentia naturalia determinantur
ad agendum hoc indiuiduum potius, quam illud à
subiecto, & circumstantiis, & ideoque successu tem-
poris efficiunt formas, & modos numero diuersos
in subiecto. At Deus non pendet, nec determinatur
à subiecto, & circumstantiis, ideoque potest & effi-
cere vniōnem numero diuersam, & eandem repara-
re pro sua voluntate. Ex quo tandem probabilius
existimo de facto reparari in resurrectione eandem
numero vniōnem, que antea fuerat inter materiam
& formam. Quia licet hoc non sit simpliciter nec-
essarium ad vnitatem eiusdem hominis: tamen ali-
quid confert ad perfectiorem vnitatem. Cum ergo
tamen facile posse Deus eandem numero restituere,
sicut nouam efficere, verisimilius est eandem resti-
tuere.

Artic. I.

A sed hæc etiam vno: ergo vt verum sit reparati hunc hominem absolute, necessarium est etiā hanc vniō-
nem materiæ, & formæ restitu. Respondent aliqui, illam vniōnem esse accidens, & ideo non esse de ne-
cessitate eiusdem hominis. Ita Viguerius in institu-
tionib[us] 2.1. §. 2. verificulo 4. Sed hoc est falsum, nam illa vno non est accidens, sed modus substantialis, cum ad compositionem substantiæ intrinsece per-
tineat.

In hac re dicendum videtur: non esse simpliciter ad veram resurrectionem necessarium, vt idem mo-
dus vniōnis materiæ, & formæ restitutur. Ita do-
cet D. Thom. in 4. distinc. 44. q. 1. artic. 2. ad 2. Quia principia, quæ simpliciter constituant hunc homi-
num, sunt materia, & forma: vno autem est condi-
tio, & quasi via, & causalitas in genere causæ mate-
rialis, & formalis ad hunc effectum constituendum,
& ideo effectus, seu homo erit simpliciter idem nu-
mero, si ex eiusdem principiis constet, etiam si vno sit
numero diuersa. Sicut si Christus nunc humanita-
tem dimitteret, & iterum illam assumere per aliam
vniōnem numero distinctam, nihilominus persona
composita eadem numero esset, quæ antea erat. Ad-
do vero non esse impossibile Deo eandem vniōnem
numero reparare. Poruisset enim illi hanc vniōnem
numero nunc facere, si antea non fuisse: quod autem
prius fuerit: cum iam non sit, non abusus Deo
potentiam ad illam faciendam. Item Deus potuisse
conservare illam vniōnem, usque ad hoc tempus,
ergo eadem ratione poterit in priori, & posteriori
tempore illam efficere, non conservando eam in tem-
pore medio: nulla est enim maior repugnantia, cum
conservare sit reuera efficere. Tandem Deus non pen-
det in sua actione à circumstantiis, nec determina-
tur ab illis ad agendum hoc potius quam illud: sed à
sua voluntate. Et hæc rationes (vt verum fatear) pro-
cedunt ex omnibus rebus, & modis præsterrim per-
manentibus (vt nunc abstraham à disputatione de
succesiis.) Neq[ue] inde tamen sit, naturaliter semper
eundem numero modum redire, quando cunque re-
dit omnino similius in specie. H[oc] enim modi, sicut &
res alia permanentes, non distinguuntur numero,
ex circumstantiis extrinsecis, quia hic, & nunc sunt;
(sunt enim hæc valde extrinseca) sed distinguuntur
seipſis. Nam eo modo, quo habent esse, per illud di-
stinguuntur, sicut & constituuntur. Tamen quan-
quieruntur hæc non distinguuntur numero per illas cir-
cumstantias: sed agentia naturalia determinantur
ad agendum hoc indiuiduum potius, quam illud à
subiecto, & circumstantiis, & ideoque successu tem-
poris efficiunt formas, & modos numero diuersos
in subiecto. At Deus non pendet, nec determinatur
à subiecto, & circumstantiis, ideoque potest & effi-
cere vniōnem numero diuersam, & eandem repara-
re pro sua voluntate. Ex quo tandem probabilius
existimo de facto reparari in resurrectione eandem
numero vniōnem, que antea fuerat inter materiam
& formam. Quia licet hoc non sit simpliciter nec-
essarium ad vnitatem eiusdem hominis: tamen ali-
quid confert ad perfectiorem vnitatem. Cum ergo
tamen facile posse Deus eandem numero restituere,
sicut nouam efficere, verisimilius est eandem resti-
tuere.

SECTIO III.

Vtrum ad resurrectionem eadem requirantur acci-
dentialia, idemque sexus.

Irca priorem partem loqui possumus (sicut in
Caliis diximus) vel de identitate specifica, vel de
numerica. Et videtur sane neutram vnitatem requiri.
Quia cum resurrectione dicat mutationem substantia-
lem (vt diximus) si restituatur eadem numero
substantia, erit vera resurrectione, etiam si nulla acci-
dentialia.

identia restituantur, neque eadem, neque similia. Et ita videtur de resurrectione sensisse Eutyches, qui dixit resurrectura quidem corpora, non tamen palpabilia: sed aere subtiliora. Qui error solet etiam tribui Origeni, qui videtur negasse, futura esse corpora organica, sed rotunda, ut videre licet in Prateolo verb. Origena, & ver. Eutychiani, Castr. verb. resurrectionis, hæres. 2. & 13. & videri etiam potest Sextus Senen. libr. 5. Bibli. annot. 143. qui eum vindicat ab hac nota. Dicendum ita in primis, necessaria esse aliqua accidentia saltem similia in specie. Quod existimo certum, quia de fide certum est ad veritatem resurrectionis pertinere, ut resurgat corpus heterogeneum habens ossa, carnem & nervos, & cæteras partes apte dispositas, ut per animam rationalem viviscerentur: sed hæc dispositio fieri nequit sine aliquibus accidentibus, ac temperamento connaturali corpori humano, hac ergo accidentia necessaria sunt, saltem specie similia. Consequentia cum minori evidens est. Major vero constat ex scripturis supra citatis, in quibus osium, & carnis resurrectione promittitur. Vnde Christus aiebat. Palpate, & videte, quia spiritus carnem, & ossa non habet, sicut me videtis habere. Hoc ergo exemplo capitulū nostrū (vt inquit Concil. Tolitanum 11. in confessione fidei) confitetur veram fieri resurrectionem carnis omnium mortuorum, neque in aera, vel qualibet alia carne (vi quidam delirant) resurrecturos non credimus: sed in ista, qua vivimus, mouemur, & sumus. Ex quo testimonio evidenter colligitur, ad veritatem resurrectionis non tantum requiri eandem materiam primam. Hanc enim fortasse non negassent, saltem secundum identitatem specificam, Eutyches, Origenes, & alij, qui dicebant corpora resurgentium futura aera, vel rotunda. Nam hæc corpora eiusdem materiæ essent cum terrestri: differenter autem in temperamento, & dispositione. Ergo illi fuerunt hæretici non negando identitatem materiæ: sed veritatem temperamenti corporis humani, & partium eius, quod à temperamento in accidentibus consistit. Ratio vero est, quia licet resurrectione essentialiter si mutatio substancialis: tamen substancialia, quæ per illam sit, non potest naturaliter consistere absque huiusmodi accidentibus, & ideo quamvis hæc accidentia per se primo non requirantur, tanquam de essentia ipsius resurrectionis, vel primarij termini eius: requirunt tamen per se secundo, ut dispositions, & proprietates necessariae ad eā uniuersum, quæ per resurrectionem sit, vel eam consequentes. Vnde intelligitur non solum esse necessaria hæc accidentia similia in specie: sed etiam in illo gradu, & temperamento, quod possit esse connaturale corpori humano tum in specie, tum in individuo. Quia ratio facta æque de his omnibus procedit: de aliis autem accidentibus non est eadem ratio. Et propter hanc causam non dixi esse necessaria omnia accidentia, sed aliqua. Nam si quia erant in homine prius viuente aduentitia, nihil ad perfectionem conductantia, neque ad naturalem rei statum, hæc non est necesse redire, quia neque pertinent ad identitatem simpliciter hominis, neque ex illa sequuntur. Et similiter fieri potest, salua veritate resurrectionis, ut homo resurgens habeat multa accidentia, quæ prius non habuerat nec in individuo, nec in specie. Quia hoc non repugnat cum vera eiusdem hominis unitate, neque est contra naturalem perfectionem eius, sed spectare potest ad altiorem eius perfectionem, & statum. Et hoc modo salua veritate resurrectionis potest, corpus animale resurgere spirituale, & quod erat mortale, resurgere immortale, ut Apostolus dixit, 1. ad Cor. 15. & in sequentibus latius declarabimus.

Secundo de vinitate numerica dicendum est, quodam esse accidentia, quæ post mortem hominis, & dissolutionem compotiti semper manent in altera ex partibus separatis, ut intellectus, & voluntas in anima, & quantitas in materia prima, iuxta proba-

bitionem sententiam, & ad hoc etiam propositum docuit D. Thomas in 4. distinctione 4. 4. quæstione 1. articulo 1. quæstione 1. ad 3. Et hæc accidentia necessaria est, ut eadem numero redeant. Quia necessario consequuntur eadem principia substancialia, quorum unio per resurrectionem sit. Alia vero accidentia, quæ per se pendent à toto compotito, & illo dis-

cum priori-
bus nam sit
ad resurrec-
tionem ne-
cessaria.
D. Thom.

soluto, vel statim pereunt, ut sensus, vel paulatim corrumptuntur, ut calor, & alia qualitates, & de his si in rigore loquamur, dicendum est, non esse simpli- citer necessaria ad veram resurrectionem. Ira Di- ius Thomas loco citato ad 4. Et patet, quia quan- uis illa varientur, potest eadem substantia consistere modo connaturali. Declaratur exemplo, nam quando Christus verbi gratia, illuminauit cæcum, non est necesse, ut eundem omnino numero visum, illi re- stituerit, quém ante habuerat, aut quem habitu- rūs esset, si principio generationis non impediretur. Quia enim huius rei necessitas? Sicur enim ignis quocunque calore, etiam si numero distinctus sit, erit contentus, & connaturali modo existet: ita si homo recipiat visum suæ naturæ accommodatum, fatis illi erit, tametq; idem numero non sit: ideo ergo dici poterit in resurrectione. Et de facto ita esse futurum sentiunt D. Thomas, Scotus, & Durandus. Scotus, & alij, in 4. distinctione 4. 4. & idem Diuus Thomas 4. contra Gent. capit. 8. ad 2. obiectionem. Sed licet hoc probabile sit, verisimilius tamen est, in resurrectione hominum, quæ erit perfectissima, re- stitutum iri eadem numero accidentia, præsertim illa, quæ sunt aliquo modo intrinseca naturæ, ut facultates sensu, & similes. Quod indicatur verbis illis Iob. *Quem oculi mei conspicuerunt.* Et congruen- tia adiungi potest. Quia hoc est Deo æque facile, & pertinet ad quandam rationem iustitiae, ut iudicium sensus, qui fuerunt organa merendi, sint etiam præ- mij participes. Et hanc opinionem elegit Palacius, in quarta distinctione 4. disputatione secunda, in

D. Thom.
Scotus.
Diu. 4. contra Gent. capit. 8. ad 2. obiectionem.
Sed licet hoc probabile sit, verisimilius tamen est, in

Iob. 19.

resurrectione hominum, quæ erit perfectissima, re- stitutum iri eadem numero accidentia, præsertim illa, quæ sunt aliquo modo intrinseca naturæ, ut facultates sensu, & similes. Quod indicatur verbis illis Iob. *Quem oculi mei conspicuerunt.* Et congruen- tia adiungi potest. Quia hoc est Deo æque facile, & pertinet ad quandam rationem iustitiae, ut iudicium sensus, qui fuerunt organa merendi, sint etiam præ- mij participes. Et hanc opinionem elegit Palacius, in quarta distinctione 4. disputatione secunda, in

Palac.

Hieron.

Athan.

Asaph.

7. 3. contra Arrian.

non longe à fine.

Dicendum vero est in primis, in futura generali resurrectione hominum seruandum esse sexum di- versitatem ita ut in eo unusquisque resurgat, in quo conceptus fuit. Hoc certum est, ut constat ex doctri- na omnium Scholasticorum in 4. dispu. 4. 4. neq; ali- quis Catholicus id veritatem in dubium, sed solum illi heretici, qui humanum corpus organicum nega- runt futurum esse in hominibus resurgentibus. San- ti vero Patres sicut credunt illa corpora futura esse suis organis distincta, & composta, ita distinctionem lexum in eis futuram agnoscent. Ut diferte tradunt Tert. libr. de resurrectione carnis c. 60. & se- quentibus, Hier. epist. 61. supra citata ad Pammach. Hieronym. de erroribus Joannis Ierosolymitani, & in Epistola 27. ad Enstoch. non longe à fine, & Augustinus 32. de

27.

Augst.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

Ephes. 4.

Luc. 20:
Beda
Chrysost.
Euthym.

D. Thom.

Ciuit. c. 17. vbi refert, quosdam dixisse resurrecturos omnes in sexu virili (quem errorem aliqui tribuant Armenis) propterea quod Paulus ad Ephes. 4. dixit. *Donec occurramus omnes in virum perfectum, in mensuram etatū plenitudinis Christi.* Quorum sententiam ipse feiicit. Primo, quia distinctio sexuum non ad vitiū, sed ad naturam pertinet. Et quamvis ad veterem vsum futura non sit, potest tamen deseruire ad decorum, & vt laudetur Dei sapientia, atque clementia, qui & quod non erat fecit, & liberavit a corruptione, quod fecit. Secundo, quia Christus interrogatus à Saducceis, cuius in resurrectione futura esset virorilla, quæ sepe viros habuerat, non respondit in eo statu non esse futuros viros, & fœminas, sed non futuras nupicias; supponens potius futuras tunc fœminas, non tamen ad ysum nuptiarum. Quod argumentum eodem modo ponderauerit Beda Lucae 20. vbi eandem sententiam docet. Indicavit etiam Chrysost. homil. 7. in Matth. & clarius Euthym. suo cap. 53. dicens. *Neque viri matrimonium contrahent, neque mulieres nuptiū tradentur.* Et notat, Lucam addidisse, *Neque amplius mori poterunt. Quia nupicias propter mortem facta sunt, & loco mortuorum alij generantur, vbi autem non est mors, iam neque nupicias sunt.* Quæ verba optime confirmant, quod intendimus: caute tamen legenda sunt. Quia nuptiæ etiam in statu innocentia fuissent, vnde non tantum propter mortem introductæ, sed propter multiplicandos homines, donec impleretur numerus electorum. Ex quo potest eademi proportione ratio confici. Quia post generalē resurrectionem iam erit numerus electorum impletus: non ergo erunt nuptiæ necessariae. Manebit tamen sexuum distinctio propter alias causas. Tertiam rationem addit D. Thom. in 4. distinct. 44. qu. 1. art. 3. quæst. iunc. 3. Quia ad perfectam resurrectionem oportet, vt redeat idem numero homo secundum omnes conditions, quas postulat talis natura non solum specifica, sed etiam individualis. Sed hanc sexuum diereritatem postulat in primis ipsa natura specifica, cuius diereris gradus implentur per huiusmodi varietatem. Deinde talis individualis natura, sicut postulat certum temperamentum, & dispositionem, ita & sexum determinatum, ergo. Vtiam rationem adiungere possumus, quia vel omnes homines resurgent vnius sexus, vel nullius. Hoc posterius dici nullo modo potest, si pro constanti supponamus illa corpora futura esse organica, & vere humana, ac integra, & non monstruosa, nec mutila. Nam si propter fidem quamad honestatis speciem, quis existimet priuanda esse corpora gloriosia sua integratæ, & naturali compositione: eadem ratione dici posset, non habitura multa alia membra quæ turpitudinem præ se ferunt, aut pudorem. Si autem primum dicatur, inquit, cur vnius sexus retinendus sit, & rei sciendus alius? Nunquid propter vitandam concupiscentiam, & pudorem? Sed hoc nullius momenti est, quia in statu innocentia nullus erat pudor, neque concupiscentia inordinata, propter sumam anima rectitudinem, & naturæ integratatem: ergo multo minus est, quod in resurrectione timeatur. Dices hoc solum procedere in Sanctis, non vero in damnatis. Respondetur, primum nullum esse incommode, quod illi præ se afficiantur. Deinde illi etiam non patienter concupiscentia motus, nam suo modo habebunt corpora, quæ ab intrinseco alterari non possint, sed solum ab igne, & aliis agentibus externis, quæ fuerint instrumenta diuinæ iustitiae. Adde eos tanta tristitia, ac dolore afficiendos esse, vt nullus eis futurus sit voluptatis & concupiscentia locus. Vel fortasse rei sciendus sexus fœmineus, quia imperfectus: vt enim Aristoteles dixit, fœminæ sunt ex quodam defectu naturæ. Sed neque hoc dici potest, tunc quia ad perfectionem vniuersalis naturæ pertinet ipsa varietas rerum, etiam in perfectione sint inæquales. Tunc et-

A iam, quia licet sexus virilis ex suo genere perfectio sit: tamen etiam sexus fœmineus est per se intentus à natura. Vnde non dicitur esse ex defectu naturæ, quia sit monstruosa, aut per accidens: sed quia in eo generatio naturalis est minus perfecta, ergo seruabitur eadem diereritatem in perfectissimo statu naturæ. Quod ergo Paulus dixit, omnes resurrecturos in virum perfectum, non propter sexum, sed propter perfectionem atatis, & iudicij dictum est, vt Ambrosius ibi exponit. Vnde nomine viri, fœminæ etiam comprehenduntur, sicut illo Psalmo. *Beatus vir, qui timet Dominum, vt Hieronymus, & Aug. exposuerunt.* Patres vero citati solum sentiunt, non esse futuram sexum diereritatem, quoad ysum, secus quoad substantiam.

Ex quo vltius inferre possumus, quamvis non sit simpliciter necessarium adveram resurrectionem substantiam, vt seruerit idem sexus in eo, qui resurgit: pertinere tamen maxime ad perfectionem resurrectionis. Priorem partem probat ratio dubitandi in principio facta, & quia fine dubio posset Deus eundem hominem transmutare ab uno sexu in alium, seruata identitate numerica substantia, ergo posset etiam suscitare eundem numero hominem in alio sexu, ergo tunc effet vera resurrection. Posteriorē vero partem probant omnia, quæ eduximus de futura resurrectione. Nam ex illis constat, hoc pertinere ad maiorem quandam identitatem eius, qui resurgit, & ad statum quasi connaturalem, qui in resurgentem requiritur. Quia licet resurrectione in modo sit supernaturalis: tamen terminus eius res naturalis est (præcise loquendo de substanciali resurrectione) & ideo, vt perfecta sit, connaturalem in suo termino requirit statum.

SECTIO IV.

Virum resurrectionis mutatione instantanea.

Hac in re nulla est difficultas, quod attinet ad substantialem ipsam mutationem. Non enim est dubium, quin possit fieri in instanti, & quod hic modus sit maxime proprius, & accommodatus tali mutationi. Nam si generatio substancialis sit in instanti, multo magis resurrectione. Item primi hominis productio facta est in instanti, ergo & resurrectione de se est mutatione instantanea: est enim eadem ratio. Nā in vtraque actione facta est vno totius animæ cum corpore, per diuinam virtutem. Dico autem hunc modum esse possibilem, & magis accommodatum ex naturæ rei tali mutationi. Quia si Deus vellet vniuersam corpori successiæ, non dubito quin de potentia absoluta id facere posset. Nam licet anima individualis sit, & tota simili necessario vnius debet at cui vniur, tamen hoc ipso quod ex parte corporis est extensio, & individualitas, potest ratione illius successiæ fieri vno, altero ex duobus modis. Primo, vt vno in primo aliquo instanti fiat in aliqua certa, ac determinata parte corporis, & deinde successiæ extenderit ad reliquias. Secundo vt in nullo primo instanti intrinseco fiat vno animæ, cum determinata parte corporis: sed successiæ, & in tempore fiat. Neuter enim modus inuoluit contradictionem, tamen posterior est aperte præter naturam rerum substancialium, præsertim viuentium: prior vero modus nec est consentaneus diuinæ virtutis, quæ quantum in se est, perfecte & efficaciter efficit actiones suas, quando ex parte illarum non est repugnantia: nec etiam est consentaneus ipsi actioni & termino eius: est enim substancialis, & vt sit perfectus, postulat certam quantitatem, in qua totus redeat.

Itaque de substanciali mutatione non est difficultas: de mutatione vero accidentalis, quam necesse est substanciali coniungi, vt fabricetur, & suis organis cor-

Mutatio
substancialis
in resurrec-
tione in me-
stantia sit.

Disput. XLIV.

i. Cor. 15.
Hieronym.

Theodor.
Ocumen.
Anselm.
Greg. Nyf.

nis corpus disponatur, ut ad animam recipiendam aptum sit, dubitari potest. Nam Augu. Epist. 49. q. 1, significat totum hoc futurum esse in instanti: in eo (quod difficultius est) etiam si materia, ex qua componendum est corpus, variis in locis dispersa sit, eadem celeritate fore corpus fabricandum, ac si tota esset simul. Et ita exponit verba illa i. ad Cor. 15. In momento, in ictu oculi, &c. Quae verba tractantur etiam Hieronymus epist. 15. ad Minerium. Non (inquit) saltem in ictu ictus, sed in atomo, & in puncto temporis, atque momento. Et idem sentiunt Theod. Ocumenius, Anselmus, & alij i. ad Cor. 15. & i. ad Thessal. 4. & Gregor. Nyffen. oratione 3. de resurrectione. In contrarium vero est, quia haec mutatione accidentalis videtur intrinsecè petere successionem.

Quocirca in hac mutatione accidentali distingue-re oportet. Nam quædam sit solo motu locali, quæ valde remote concurrit, ut est congregatio materia, seu cinerum in locum resurrectionis aptum: & haec successione fieri postulat, & ita sit, quamvis breuissimo tempore. Quia vel aliter fieri non potest, vel (si quod modo potest) non oportet multiplicare miracula sine necessitate, præterim cum Paulus qui dicit, In momento, dicit, In ictu oculi, quod breuissimam temporis moram significat. Alia mutatione sit sola alteratione, ut est intenſio, vel temperamentum qualitatum: & haec (si per se tantum consideretur) non est dubium, quin possit fieri in instanti, quanquam ratio resurrectionis ex se considerata, hoc non requirat. Quia licet ponamus hanc mutationem successione fieri, in termino eius fieret in instanti resurrectione. Neque hoc etiam pugnaret cum sententia Apostoli, quia posset illud tempus esse breuissimum. Nihilominus tamen, si considereremus virtutem Dei infinitam, probabile est, de facto non futuram successionem in hac mutatione præcisè considerata. Quia qualitates, quæ per hanc mutationem fiunt, non requirunt per se successionem in sua productione: sed solum ratione resistentia, quam agens non potest subito superare, respectu autem infinitæ potentia Dei nulla est resistentia in contrariis qualitatibus, & ideo in hac mutatione præcisè considerata, nulla est successio necessaria.

Alia vero est mutatione, quæ licet alteratio sit, habet tamen quandam mutationem localem coniunctam, ut est rarefactio, & condensatio. Et de hac minime non est dubium, quin natura sua, & seclusis aliis miraculis petat successione fieri. Quia non sit sine alijs mutatione fieri, cum ipsius corporis, quod condensatur, & rarefit: cum corporis ambientis, quod vel alteri corpori cedit, quando rarefit, & maiorem locum occupat; vel ad replendum vacuum accedit, quando aliud per condensationem ad minorem locum contrahitur. Ex quo sit, ut ratio resurrectionis per se non requirat, ut haec mutatione in instanti fiat. Quia resurrectione non postulat plura miracula, quam sunt necessaria, ut idem, quod ceciderat, resurgat. At vero hoc miraculum non est necessarium, quia licet organizatione ratione condensatio, & rarefactio nis breui tempore fiat, nihilominus in termino eius resurget in instanti idem homo.

An vero de facto mutatione haec futura sit in instanti, necne, inter Scholasticos controversum est. Aliquenam affirmant, ut Scot. in 4. dis. 43. q. 5. Durand. q. 4. Palud. q. 4. Sotus q. 2. artic. 3. Qui tamen inter se dissident in explicando, quomodo possit localis mutatione in instanti fieri. Durandus enim existimat id esse impossibile, & ideo conatur inquirere modum, quomodo id fiat sine loci mutatione. Sed id non affequitur, quia reuera non potest, ut Sotus satis ostendit. Neq; etiam quod Paladanus dicit, satisfacit, scilicet hanc mutationem fieri, ut comitantem generationem, vel corruptionem, & ideo posse fieri in instanti, ut ipse laetus declarat. Non (inquam) satisfacit, Quia si quod generatur est densius, vel rarius,

Fr. Suarez tom. 2.

Scotus.
Durand.
Palud.
Sotus.

Sectio III.

469

quam erat illud, ex quo genitum est, semper manet eadem difficultas, quomodo in instanti generari possit sine prævia dispositione, quandoquidem necesse est, ut maiorem vel minorem locum occupet. Scotus ergo admittit motum localem diuina virtute fieri in instanti: & in reidem dicit Sotus, corrigit tamen modum loquendi, ut scilicet, non sit motus, sed mutatio. Alij vero Theologi negant, hanc mutationem fieri in instanti, sed tempore breuissimo. Ita sentit Viguerius in Inst. cap. 21. §. 2. vers. 3. qui tamē falso nititur fundamento. Existimat enim hanc organizationem ministerio Angelorum esse faciendam, quod est sine fundamento dictum, & contra ceteros Theologos, qui solam congregationem circum, quæ permotum localem sit, Angelis concedunt. Sed de hac re postea.

In præsenti ergo dubitatione verū existimo, posse Deum hanc organizationem facere in instanti, ut in simili quæstione dixi supra tractando de Christi conceptione, vbi explicui modum, quo intelligi potest mutatione loci in instanti, quæ ibi intercedit. Est enim eadem omnino ratio in præsenti, quare non est, quod plura hac de re addamus. An vero Deus sit vīsus hac potestate, & facturus hoc miraculum in generali resurrectione hominum, incertum est. Nam Scriptura, quæ de hoc loquuntur, interdum indicat successionem, ut Ezech. 37. interdum subitam mutationem, quæ breuissimum tempus admittit. Ita etiam loquuntur Patres supra citati, & expositores omnes. Nec videatur illa sufficiēs necessitas ad multiplicāda miracula. Et ita probabilem hanc parēm existimo: tamen etiam contraria potest facilimē defendi. Nam cum in eo opere Deus immediate operetur sua infinita virtute, ad illius decorum, & manifestationem pertinet, ut sine illa mōra operetur. Itē quia alias oportet ibi fieri aliquas trānsmutationes substancialēs medias, quod non videtur expediens. Est ergo probabile, hanc mutationem in instanti fieri. Illud tamen est certum, siue fiat in instanti, siue in tempore: tamen in quodam instanti terminari, & compleri, in quo simul sit vno anima cum corpore. Vnde valde errant, qui cum admittant organizationem fieri in instanti, dicunt nihilominus duratione antecedere vniōnem animæ ad corpus. Sunt. n. hæc pugnantia. Quia vel illa organizatione pertinet usque ad ultimam dispositionem, & ita in eodem instanti inducetur forma, vel non perrigit, & ita non tota organizatione sit in instanti, cum aliquid sit illi addendum in alio tempore, vel instanti.

SECTIO V.
Vtrum resurrectione sit supernaturalis mutatione, a physica generatione essentialiter distincta.

Ratio dubitandi esse potest. Quia si substantiale mutationem consideremus, nihil in ea videtur diuersum ab ea naturali actione, quæ in hominis generatione anima corpori vnitur. Nam in primis terminis integer est idem: & similiter terminus formalis, quia tam anima, quam vno anima ad corpus est eadem, seu eiusdem speciei, & naturalis omnino. Rursus vtraque actio sit in instanti, & vtraque, quatenus est vno ad materiam, pendet ab illa, utriusque quoque principium immediatum est Deus. Nam licet in generatione naturali agens proximum attingat dispositiones ultimas: nō tamen attingit immediatē vniōnem, quæ est modus ipsius animæ, & spiritualis, sicut illa: ergo nihil est, in quo possit vna mutatione ab alia essentialiter differre. Confirmatur, & explicatur haec ratio. Nam postquam Deus aliquæ suscitauit, eadem actione continuata, ac durante cōseruat illam vniōnem animæ, & corporis, quia illam fecit in primo instanti resurrectionis (nulla enim alia actio est necessaria, neque oportet sine causa il-

Rr 1a

las multiplicare, sed illa actio, qua conseruat vniō-
nem, est eiusdem rationis, cum ea qua conseruat
quemlibet alium hominem, & vniōnem eius anima-
ad corpus in generatione factam, quia homo susci-
tatus (exteris paribus) tam naturali modo existit, &
conseruat, sicut homo genitus, ergo etiam illa
actio, qua homo resurgit, est eiusdem rationis cum
illa, qua primo generatur. Et hec rationes procedunt
de substantiali actione, & mutatione. Tertio tamen
possimus eodem modo argumentari de immuta-
tione accidentali, quae est ad disponendum, &
organandum corpus. Nam si sit in tempore, ad sum-
mum differt in velocitate, & in agente, (quae dif-
ferentia est accidentalis, vel extrinseca) in reliquis au-
tem omnino conueniunt, scilicet in termino, in sub-
iecto, & in eductione de potēcia illius. Si autem muta-
tio illa sit in instanti, ad summum differt tan-
quam mutatio instantanea, & successiva, quam dif-
ferentiam multi arbitrantur esse accidentē, quando
terminus est omnino idem, habens in se aliquam
atitudinem. Et licet in hoc admittamus essentiali-
ter diuersitatem, non erit maior, quam sit inter cale-
factionem factam in instanti, vel in tempore, quae
nihil videretur referre, cum inter actiones naturales
possit haec differentia perire.

In contrarium vero est, quia resurrectio (vt dicimus) est actio omnino supernaturalis, ergo non po-
test esse eiusdem rationis cum actione naturali, quia
est prima generatio, seu vno anima & corporis.

De hac re nihil inuenio ab Scholasticis dictum: triplex tamen potest ex cogitari dicēdi modus. Quos
vt explicemus, prius distinguere possumus rationem
actionis, prout dicit ordinem ad causam efficiētem, seu
actuum influxum illius, & rationem passionis,
prout tantum dicit ipsum vniōnē in fieri, quatenus
transmutat subiectum in ordine ad talē terminum:
haec namq[ue] duas rationes formales diuersa videri pos-
sunt, & intelligi potest variari vna, etiam alia non
varietur. Ut v.g. si Deus se solo producat gratiam in
anima, vel per Sacramentum corporeum, immuta-
tio passiva anima eiusdem rationis videtur, quia ex
parte anima idem est modus receptionis, & ex parte
etiam gratia idem modus vniōnis, tam in fieri
passivo, quam in facto esse. At vero actiones, quibus
gratia illis modis productur, diuersa rationis sūt.
Tum quia vna sit modo magis miraculo, quam
alia. Tum etiam, quia vna penderet essentialiter ab in-
fluxu corporeo, & quia non penderet alia. Ad quam
doctrinam confirmandam conferit quod D. Thom.
1. 2. quæstione 1. articul. 3. & aliis locis docuit, actio-
nem, vt actionem specificari a principio agēdi, quod
proprie intellectum de principio agendi non mate-
rialiter sumptu, sed formaliter quatenus virtutem
habet ad operandū, verum est. Ex hoc principio in-
telligitur posse respectu eiusdem effectus variari actiones,
etiam modus passionis seu receptionis idē sit.

Hoc ergo supposito, primus dicendi modus est,
substantialē mutationem resurrectionis, quatenus
dicit passiuam receptionem ex parte corporis, esse
eiusdem rationis cum mutatione substantiali gene-
rationis, propter rationes primo loco factas: nihil
minus tamen actionem, per quam sit à Deo haec
mutation in resurrectione, esse diuersam ab ea, qua
sit hominis generatio, propter rationem in contra-
rium factam, & alias, quas statim addemus. Sed hic
modus dicendi difficultatem patitur: tum in expli-
cando, quomodo actio illa sit alterius rationis. Tum
etiam in assignando differentiam inter actionem, &
passionem quo ad hoc. Priorem partem explicabim-
us statim in secunda sententia: posterior declaratur.
Nam cum dicitur, mutationem passiuam esse eis-
iusdem rationis, inquirimus, quid intelligatur nomine
mutationis passiuæ. Nam vel intelligitur acquisitione
noui modi vniōnis, qui sit in materia, quando anima
coniungitur. Et hoc non, quia si huc modus con-

sideretur in facto esse, naturalis quidem est: tamen
etiam modus vniōnis, qui sit in anima, est naturalis.
Si autem consideretur in fieri, etiam in illo potest
considerari ratio actionis, sicut consideratur in vniō-
ne ipsius animæ, ergo si actio, qua sit vno ex parte
animæ, est supernaturalis, etiam actio, qua sit vno
ex parte materiae, erit supernaturalis: & contrario
verque modus potest considerari per modū passio-
nis, verque erit vel naturalis, vel supernaturalis.
Non enim est major ratio de vno, quam de alio: igno-
ritur non potest in hoc sensu accommodari dicta distinc-
tio. Secundo igitur nomine passiuæ immutationis
potest intelligi ipsa vno anima, quatenus de nouo
afficit immutatq[ue] materiam, seu, tota illa vno, que
de nouo sit vno vt est ab agente sed vt afficit subiectū.
Et in hoc sensu impugnatur prædicta sententia pri-
mō. Quia passio hoc modo explicata non differt ex
natura rei ab actione, sed tantum ratione. Ipsa enim
noua actio in passo recepta, est passio, & immutatio
eius, & via, qua ad nouum terminum tendit, seu trans-
mutatur. Quia habitudines menteruntur quidē distingui-
tur: in re autem non dicunt modos distinctos. Nulla
est, n. necessitas, vel ratio huiusmodi distinctionis,
ergo non potest actio esse alterius ordinis superna-
turalis, quin passio ad eundem ordinem pertineat,
sola enim rationis distinctio non sufficit eas in di-
uersis ordinibus constitutere. Secundo, quia etiam si
admitteremus distinctionem ex natura rei inter il-
las: nulla tamen est ratio, ob quā vna sit censenda su-
pernalis, & distincta specie, & non altera. Quia
si actio est supernaturalis, oportet, vt respiciat Deū
vt principium efficiens supernaturale: ergo cum po-
tentia actiæ respondeat potentia passiuæ propor-
tionata, etiam passio respiciet materiam non secun-
dum potentiam naturalem, sed obedientiale: ergo
similiter ratio passionis erit diuersa.

Secundus dicēdi modus esse potest, resurrectionē
absolute esse mutationem specie diuersam ab homi-
nis generatione. Qui ita potest explicari. Prima, si re-
neamus ultimam dispositionem, quae in generatione
naturali ordine naturæ antecedit introductionem
animæ, esse principium efficiens illam vniōnem tan-
quam instrumentum generantis. Hoc enim posito
facile est actiones distinguere, quia actio quae sit in
generatione hominis essentialiter p[re]det ab iis prin-
cipiis & instrumentis per quae naturaliter fit: & fortis-
sime etiam penderet ab actufluxu vteri materni:
at vero actio quae sit in resurrectione, penderet à solo
Deo operante præter causas naturales & supra totum
ordinē earū. Secundo, esti dicam⁹ dispositiones ma-
terie non esse instrumenta efficiens vniōnē, sed ma-
terialiter tantum concurrendo, & solum Deum esse im-
mediatum principium efficiens tam generationē quam
resurrectionem, nihilominus in ipso Deo possumus
distinguere, duplē rationē agendi, alteram qua co-
sideratur vt principium naturæ, operas per virtutē,
influxumq[ue] naturæ debitum: alterā qua est operans
supra totū naturæ debitū. Et iuxta has duas rationes
distingui poterunt actiones, quae manant à Deo, vno
vel altero modo operante. Actio enim Dei que in
naturali hominis productione interuenit, est iuxta
naturæ debitum: & ita est à Deo præcisus vt princi-
pium naturæ accommodato: actio vero resurrectionis
à Deo vt operante supra totum ordinē naturæ.
Ex diuersa autem actione sequitur diuersa passio
propter rationes factas contra primum modum.

Sed neq[ue] hic modus mihi sat satis facit: nam in primis
supponendum est ēt resurrectionē, vt dicit substâ-
tialē vniōnem, fieri in materia disposita, atque adeo
ibi dispositionem ultimam ordinē naturæ antecedere
re introductionem animæ: nam eadem est ratio quo
ad hoc de resurrectione, & de quacunque alia homi-
nis productione: quia semper anima vniōnem eomo-
do quo eius natura exigit: exigit autem vt vniōnem sub-
iecto disposito. Hinc ergo sit non esse necessarium
has

has actiones distingui ex parte dispositionum, nam eo modo quo concurrunt in prima productione, poterunt concurrere in secunda, nisi aliunde sit specialis repugnantia, qua assignari non potest. Solum ergo poterit esse differentia in modo efficiendi ipsas dispositiones, qua differentia accidentaria est, & valde remota respectu ipsius actionis substantialis, & in se considerata, fortasse non est essentialis, ut argumentabamur in principio huius dubitationis. Deinde illa duplex ratio efficiendi in Deo in praesente solum videtur pertinere ad quandam extrinsecam denominationem, non ad Phycam rerum distinctionem, quia quod concursus sit debitus, vel non debitus, non sufficit ad diuersitatem Phycam si alias non sit distinctio in termino, vel in modo agendi: sicut in rebus naturalibus motus violentus & naturalis, si ad eundem terminum tendant, non differunt specie intrinseca, sed denominatione: quia unus est consentaneus naturae, alter vero non. Et similiter in materia de gratia propositio aliquis obiecti, & inspiratio aliqua, vocatur donum gratiae, & supernaturale, quando datur praeter naturae debitum & ordinem, quamvis ipsa motio in se sit naturalis: ergo idem erit in presenti. Quod praeterita ita declaro; Cum Deus per resurrectionem infundit animam corpori, quamvis operetur in materia ultra debitum naturale, non tamen ultra naturalem capacitatem materiae: quia reueraibi materia concurreat per naturalem potentiam passiuam qua est capax animae, hanc enim semper est eadem & immutabilis, siue anima prius fuerit in anima, siue non: ergo etiam tunc Deus operatur ut principium naturae quoad actionem quam efficit, quamvis quoad debitum liberalius operetur, quam natura possulet. Sicut si Deus illuminaret hunc aerem sine sole, vel aero luminoso, aliquid quidem facheret ultra naturae debitum, tamen id quod facheret eiusdem rationis esset cum alio lumine & illuminatione naturali. Quin potius addo ulterius etiam sub hacten ratione debiti nihil deesse substantiali unioni, qua sit in resurrectione, secundum se considerata, sed tantum ratione dispositionum. Ille enim modus organizationis & dispositionis, qui sit in resurrectione, est quidem praeter totius naturae debitum, tamen positissimis dispositionibus, ratione earum potest dici debita talis animae uno, quia oportet dispositiones tales esse, quae talem animam requirant: nam futura est inter eas naturalis connexio, ergo ex nullo capite intelligi satis potest, quod haec actio qua in resurrectione interuenit, sit alterius rationis aut ordinis. Confirmatur tandem: nam si Deus annihilet angelum, & iterum eum producat, haec secunda producio, non erit specie distincta a prima, sed essentialiter erit creatio. Et similiter, si Deus, quando peccatorem qui a priori gratia excederat, iterum sanctificat, eandem numero gratiam quam prius habuerat, illi restituat, illa actio non erit specie diuersa a priori gratiae productione, ergo similiter in presenti.

Tertius ergo dicendi modus est, actionem qua sit resurrectione, esse naturalem quoad substantiam, supernaturalem tantum quoad modum, & ideo non esse diuersam essentialiter a prima hominis productione naturali, sed tantum differre accidentaliter in modo organizandi, & disponendi corpus. Haec sententia aperte colligitur ex Scoto, in 4. dist. 43. q. 3. Marci. q. vlt. art. 1. Henric. quodlib. 11. qu. 4. qui existimat facta sufficiens corporis dispositione non esse necessariam nouam actionem intrinseci agentis, ut anima corpori iterum vniatur, sed solum prærequiri ut sit intime præsens corpori: nam statim naturali imperio & causalitate vniatur ipsa corpori etiæ ab intrinseco non amplius vniatur. Ipsa autem anima alibi existens, si non impeditur, potest virtute sua se facere præsentem corpori, & omnibus partibus eius. Atque ita concludit non esse necessariam

Fr. Suarez, tom. 2.

A aliam actionem extrinsecam. Quæ sententia supponit etiam in hominis generatione postea ultima dispositione corporis & creatione animæ cum intima presentia ad corpus, non requiri aliquam aliam actionem extrinsecam, sed ipsam animam statim naturaliter seipsum vniire, & quasi complecti corpus. Quod si dicas illam unionem requiri aliquod principium efficiens: responderi potest naturaliter resultare ab ipsa anima. Quæ sententia est quidem probabilis, sed nunc non potest examinari, nec est nobis necessaria. Itaque qualisunque sit, & a quoque sit haec actio, quoad substantiam eiusdem rationis censetur. Et quidem si comparatio fiat inter resurrectionem & primam hominis productionem factam a solo Deo in Adamo, aut Eva, existimo hanc sententiam esse certissimam: imo credo solum esse differentiam in quadam denominatione: quia una est productio rei quæ nunquam fuit, & simul cum prima anima creatione. Altera vero est productio rei quæ iam iterum fuit, & non est simul cum anima creatione, sed cum conseruatione: quæ differentia est valde extrinseca & accidentalis, ut rationes & exempla allata confirmant. Si tamen comparatio fiat ad generationem propriam, sic non est res tam certa: est tamen verisimilior, ut eadem argumenta probant. Supererat tam ad perfectam huius rei cognitionem explicandum, in quo consistat ille supernaturalis modus resurrectionis. Nam, licet hoc ex parte tactum sit, non tamen est exacte declaratum, sed hoc fieri commodius sectione sequente.

SECTIO VI.

Virum resurrectionis possibilis naturaliter, vel supernaturaliter.

Explícata ratione resurrectionis facile potest haec quæstio definiri, in qua non inquirimus an futuram, vel aliquando facta fuerit (hoc enim posterius est tractandum, vel in speciali de resurrectione Christi, vel in generali de resurrectione hominum) sed inuestigamus quid Deus in hac parte possit efficiere. In quo etiam considerandum est, post esse sermonem de resurrectione vel præcisè, ut dicit resurrectionem & vivificationem corporis iam emortui, vel de resurrectione quæ praeter vitam corporis, habet adiunctam transmutationem corporis ad vitam immortalem, impassibilem, & gloriosam. De hoc posteriori sensu nihil disputarunt Philosophi, tamen sine dubio multo magis illum modum existimarent impossibilem, quam priorem. Refert autem Tertullianus libr. de Præscriptio. hæret. cap. 7. omnes Philosophos existimasse resurrectionem impossibilem, ut carnis (inquit) restitutio negetur, de vna omnium Philosophorum libola sumitur. Vbi, licet non dicat illos existimasse esse impossibilem, hunc tamen fuisse illorum sensum, ex eorum principiis facile coniicitur. Aliqui enim illorum ideo negarunt resurrectionem, quia credebant animam vnam cum corpore prorsus interire, atque idcirco negabant posse iterum ad corpus redire. Ita senserunt Epicurei, & Stoici, qui propterea Paulum resurrectionem prædicantem, nouorum de moniorum annunciatorem appellavunt, Actorum 17. Eodem errore laborauit Plinius libro 2. Historiarum capite 7. & lib. 7. capite 55. Nec solum Philosophi, sed etiam inter Iudeos Sadducæi in hoc errore versati sunt, ut constat Matthæi 22. Marci 12. Marsh 21. Acto. quinto, vigesimotertio, & vigesimoquinto, Marc 12. vbi Festo insinare vobis est Paulus, eo quod resurrexit. Acto. 5. 23. etionem prædicaret, dices. *Quid incredibile iudicatur?* 25. apud vos, hæc Deus mortuos resuscitat? & infra, Si possibilis Christus, si primum ex resurrectione mortuorum: & eosdem imitatus est Marcius, telle Tertulliano loco supra citato.

Rr 2 Alij

Tertul.

August.

Tertul.

Plin.

Scotus.

Richard.

D.Thom.

Marf.
Henric.

Artic. I.

uinam potentiam. Ita sentit Durand. in 4. d. 43. q. 3. Durand.
& Ioan. de Neapo., quodl. 21. c. 6. Marf. 2. de Gen. q. 1. art. 1. qu. 2. ad 1. Vbi dicit hominem posse resurgere, Ioan. de
Neapo.

quia, cum post mortem maneat anima, quia dat esse Marf.

D. Thom.

homini, non interrumpitur per mortem esse substantiale ipsius hominis, & ideo non sequitur, vt non possit idem numero redire propter interruptionem effendi, sicut accidit, inquit, in aliis rebus corruptis, quarum esse omnino interrumpitur, forma non remanere. Et in sol. ad 3. ex hoc principio dicit, si in homine esset alia anima sensitiva præter rationalem, illa futuram esse corruptibilem, & id non fore reditur eandem numero in resurrectione. Supponit ergo, non posse eandem numero formam corruptibilem redire. Præterea hac 3. p. q. 77. ar. 5. sentit fieri non posse, vt, quod in nihilum redactum est, idem numero redat. Fundamentum huius sententie, quoad postremam partem (in ceteris, non est difficultas) potissimum esse viderur. Quia multiplicata actione, multiplicatur terminus: sed actio, quia prius res fuit producta, & conservata, non potest redire eadem numero, ergo nec terminus. Probatur minor, quia si actio posset redire eadem numero, et successiva possent ex eadem numero redire. Alia argumenta congerit Durandus parui momenti, infra verò ea attingemus.

Dico primo, resurrectionem hominis, saltem diuina virtute esse possibilem. Hæc conclusio est de fide, immo in articulis fidei contenta, & ideo in ea probanda non potest hoc loco immorari. Quia eisdem testimoniis probanda est, quibus infra probabimus, hominius di vel resurrectionem Christi esse factam, vel aliorum tina virtus hominum esse futuram. Præterea, quia in Scriptura probabile legimus de hominibus à Christo suscitatis, vel ab aliis Prophetis, vt Elia, & Eliseo, vel ab Apostolis, factis communincat contra hæreticos substantiam hominis resurrectionem esse possibilem. Quod autem sit etiam possibilis resurrectionis corporis mortalis ad vitam immortalem, & gloriosam, non pertinet, proprie ad punctum de resurrectione, sed ad supernaturalem potius beatitudinem. Illud autem probabimus inferius agentes de dotibus corporis gloriosi. Contra Philosophos vero, qui non admittunt Scripturam, agendum est ratione naturali, quia quam vim habeat ad hanc conclusionem probandam, dicam in sequentibus.

Dico secundo, Resurrectione, vt sit de facto, solum diuinam virtute, ac supernaturaliter possibilis est. Hæc conclusio est mihi certa, quam docent omnes Theologoi in 4. d. 43. & 44. vbi D. Th. Palud. Durand. Richard. & alij. Idem D. Th. quodl. 4. art. 5. & 4. contra Gent. c. 81. Henr. quodl. 7. q. 16. Agydius theorematice 2. Et constat ex communis modo loquendi Sanctorum: Dionys. c. 6. de diuinis nominibus. Nos (inquit) rotos animas dico, & socia corpora ad perfectam vitam, & immortalem transferre pollicetur. Quod veteribus quidem præter naturam forsitan videatur: mihi vero, tibi & rexitati, & diuinum, & supra naturam, vt est, videtur, supra naturam nostram dixerim visibilem: non supra omnipotentem. Laet. lib. 7. diuinarum institutionum c. 23. Resurgens (inquit) & à Deo corporibus induentur, & infra. Qua de anastasi Philosophi, quoque aliquid dicere conatur sunt tam corrupte, quam poete: & infra. Nemo querat à nobis, quemadmodum fieri posset, neque enim diuinorum operum potest redditio: sed si à principio Deus hominem, nescio quo inenarrabil modo insitum, credamus ab eodem restitui veterem posse, qui nouum fecit. Et Grgorius homilia 20. in Ezech. postquam multa de resurrectione disputat, ita concludit. Diuina virtus mysterio, qua comprehendunt non intellectu, discutienda sunt, sed fide reverenda. Quia quidquid ratione hominis comprehendendi potest, mirum iam esse non posse, sed sola est in miracula ratio potentia facientu. Et ad eundem modum loquitur Damascen. lib. 4. de fide cap. 28. Chrysostomus hom. de resurrect. & homil. 65. in Ioannem, & homilia 2. in Chrysost. Actor.

Ambros.
Augusti.
Cor. 15.

Auctor, vbi dicit longe maius esse excitare mortuos, quam scire diem iudicij. Ethom. 8. in 1. ad Theff. dicit, resurrectionem esse diuine virtutis opus. Ambros. lib. de fide resurrectionis. Idem (inquit) resurrectione difficile creditur, quia Dei munus est. August. etiam si 13. de Trinit. Fides (inquit) totum hominem immortalē futurum, qui vix, constat ex anima, & corpore, non argumentatione humana sed diuina auctoritate promittit. Et multa similia 22. de Ciu. c. 4. & sequentibus. Denique hoc modo veritas resurrectionis inter articulos fidei annumeratur, quia, prout à nobis creditur, nec fieri, nec naturaliter cognosci potest. Et propter eandem causam Paul. 1. ad Cor. 15. eam appellat mysterium, dicens, Ecce mysterium vobis dico. Et ad eundem modum loquitur sepe Scriptura de resurrectione, tanquam de diuino, ac supernaturali opere. Ratio autem huius veritatis reddi potest ex duplice capite. Primo ex parte termini, quia non vtcunque resurget corpus humanum, sed immortale gloriosum, & (vt Paulus loquitur) spirituale. Constat enim huiusmodi proprietates neque esse naturales corpori humano, neque virtute alicuius naturalis agentis conferri posse. Item constat, beatitudinem animae esse supernaturalem: sed hæc resurrectione corporum erit beatitudini animæ proportionata, erit ergo supernaturalis ex parte termini. Et hæc ratione potissimum vntuntur Sancti supra citati, eamque magis explicabimus, cum agemus de dotibus corporis gloriosi. Secundo potest ratio sumi ex modo, quo fieri corporum resurrectione, & hac vtuntur D. Thomas, & ferialij Scholastici. Hic autem modus ex parte dispositionum corporis sumendum est, & potest constitui vel in celeritate resurrectionis, vel in hoc, quod sine variis transmutationibus, quæ necessaria sunt, vt homo generetur, solo Dei imperio perficietur. Quibus modis est supernaturalis, gracia sanitatis, quamvis ex parte termini id, quod fit, sit omnino naturale. Et hanc rationem tertigit

Chrysostom.
Iohann. 11.

Chrysost. in supra dicta hom. 8. in 1. ad Theff. dicens. Resurreccio diuina virtutis est, cum telluris mandabit Deus ut depositum reddat, quemadmodum aliquando euocauit Lazarum, Lazarus veniforax, &c.

Responso
eiusdem nu-
mero homi-
ni in reju-
nitione na-
turaliter
impossibilis

D. Thom.
Sotius.

Dico tertio, Resurreccio, etiam si præcisè consideratur, vt est reparatio eiusdem numero hominis, qui antea fuerat, non potest virtute alicuius agentis naturalis fieri, sed à solo Deo. Loquor de agentibus naturalibus operantibus naturali virtute, vt causis secundis principalibus, vel in instrumentis naturalibus earum. Nam loquendo de creatura, vt instrumento Dei supernaturaliter eleuato, non est dubium, quin eo modo possit resurrectione fieri per creaturam: tamen quia in hoc non est aliqua particularis ratio magis, quam in aliis miraculis, id omittimus, & sub diuina potestate comprehendimus. Et hoc modo conclusio posita communis est Theologorum, in 4. dist. 43. & 44. vbi D. Tho. Sot. & alii supra citati. Et confirmari potest ex difficultate, quæ semper fuit in credenda mortuorum resurrectione, non solum propter speciem modum, quo futura est, quia nec philosophi illum agnoscabant, nec semper ab Apostolis praedicabant, sed simpliciter, & absolute propter reparationem eiusdem numero corporis, quod cedidat. Vnde & in credenda ipsa Christi resurrectione tanta fuit discipulorum difficultas, & ignoratio, vt viderentur illis deliramenta verba, quæ de illa dicebantur. Ratio vero propria huius conclusiois sumenda est ex parte organizationis, & dispositionis corporis. Quia in primis vix fieri potest, vt eadem numero materia prima, ex qua fuit corpus hominis formatum, iterum ita applicetur, vt per causas naturales possit ex ea homo generari. Quia per continuam transmutationem, & resolutionem materia facile dissipatur, diuiditur, & commiscetur, & ideo nunquam est omnino eadem, quæ ad generationem iterum assumitur. Deinde quamvis demus

Fr. Suarez tom. 2.

A hoc interdum accidere: tamen agentia naturalia non poterunt eam disponere ad eiusdem animæ introductionem, cum eodem omnino temperamento, & organizatione. Primo quidem, quia proximum agens principale vel erit diuersum, vel aliter dispositum, quam prius fuit, cum semper sit in continua mutatione: variatio autem proximi agètis multum conductit, vt effectus varietari saltet secundum numerum. Secundo, quia licet interdum agens proximum sit idem, vel eodem modo dispositum: tamen *Reproductio eiusdem effe-*
tus numero
celi influentia, & causarum vniuersarum influxus cur impossi-
necessario erit diuersus: & tamen sine dubio mul-
tum confort, ad temperamentum constitendum, tura.

Arift libr. 2.
de gener.

B Tertio, etiam si agens naturale esset omnino idem, eademq; materia, non redire naturaliter idem numero effectus, quia ante fuit, nec eadem dispositio, & organizatione corporis: alias calor eiusdem aquæ ab eodem igne semper esset idem numero, etiam si millies deperderetur, & acquireretur. Similiter quotidiana lumen, quod in aere fit à sole, esset quotidie idem numero. Quæ sunt incredibilia. Et contra Aristotel. 2. de generat. dicentes non redire, quod corruptum est. Et contra rationem. Quia materia, seu subiectum de se est capax ad recipiendas varias formas, seu dispositiones intra eandem speciem. Nam sicut illius potentia passiva de se est indifferens ad plures formas intra idem genus specie differentes, ita & ad plures diuersas numero intra eandem speciem. Quia non est, vnde de se magis limitetur ad unam, quam ad aliam. Et similiter agens naturale habens virtutem ad aliquem effectum, non limitatur ad unum individuum, vt per se constat: ergo, quamvis hoc agens sèpius applicetur ad agendum in hoc subiecto, non erit determinatum ad agendum semper idem numero. Quia neque ex virtute sua, neque ex capacitatem subiecti habet hæc determinationem. Quin potius ex hoc vltius colligimus, præter hoc subiectum, & hanc virtutem agendi, necessarium esse aliquid aliud, quod determinet agens ad effectum hunc numero effectum potius, quam aliud. Hoc autem determinans non potest esse, nisi aut Deus, aut tales circumstantiae, cum quibus agens applicatur ad agendum: aut ipsa natura talis agentis, quæ de se est determinata ad operandum tali modo, & ordine, vt tunc postulet talis actionem, & concursum, postea vero aliud, & sic de reliquis. Et inter hos modos hi duo vltimi (qui fere in unum coincidunt) verisimiliores sunt, nam hoc tribuere soli Deo non est philosophicum. Nam potius causa secunda determinat concursum Dei. Præterea, modus ille habet alias difficultates in Theologia, præsertim circa actus liberos, & causalitatem peccati. Ac denique, posito illo modo, ex solius Dei voluntate pendebit, quod idem numero redeat, quod precipue intendimus. Si tamen verum est agentia naturalia determinari illo alio modo ad effectus singulares, inde tamen concludimus, postquam naturale agens determinatum semel fuit introducendum hanc formam in hoc subiecto, nunquam ad eandem iterum determinari, etiam si idem subiectum iterum, atque iterum illi applicetur, sed semper ad aliam atque aliam numero distinctam, quia semper circumstantiae sunt diuersæ.

Cuiuscunq;
individui
reproductio
divina vir-
tute possi-
bili.
Capreol.
Paludan.
Sotius.
D. Thomæ
Henr.

Dico quarto, per diuinam potentiam non solum hominis resurrectione, sed cuiuscunq; alterius individui reparatio possibilis est. Hæc est communis tentatio fere omnium Theologorum in 4. dist. 43. vbi late Capr. quæst. 1. Palud. quæst. 2. & 3. & Sotius dist. 44. art. D. Thom. quodl. 4. art. 5. & opusc. 9. cap. 72. Henr. quodl. 7. quæstion. 16. Et probatur, quia in hoc non modo non appetat implicatio contradictionis: sed neque vila erit difficultas. Quia diuina potentia creando aliquam rem, non fuit immunita: ergo ex parte sua manet efficax ad illam rem iterum creandam, & producendam, si ex parte eius non fuerit

R r 3 repu-

Durand
1. Obiectio

Responso.

2. Obiectio.

Responso.

Idem num-
10 effectus
per plures
actions, seu
dependetias
pendere po-
test ab agen-
to.

repugnantia, seu si productione indigerit: sed postquam illa res desit esse, quantum est ex parte sua indiget productione, ut sit, & nulla est repugnantia in hoc, quod iterum sit, ergo neque in hoc quod iterum producatur, poterit ergo iterum produci. Sed inquit Durandus, in hisce eisdem verbis inuolui repugnantiam. Nam si iterum est, ergo bis est, ergo habet duplē durationem, ergo duplē existentiam, ergo sunt duas res, & non una, & eadem. Sed hoc est manifestum sophisma, quod idem fieri posset de homine quoad totum compositum, quod resurgit. Quamuis ergo res, quae prius fuit iterumque producitur, possit dici bis esse, non propterea dici potest habere duplē durationem in trinsecam, ac permanentem: sed vnam, & eadem, quae dicitur bis esse, quia non durat continue, & sine intermissione, sed interrupta fuit, & ita in ordine ad extrinsecam durationē coexit duabus mensuris distantibus, seu discontinuis, & ideo dicitur bis fuisse. Sed vrgi potest ex Durando, quia hoc ipso quod interrumpitur actio, necesse est postea nouam actionem fieri. Tum quia non magis potest eadem numero actio redire, quam motus, aut tempus. Tum etiam quia cum mutata sit habitudo agentis ad passum, necesse est & actionem mutari; ergo & terminum eius multiplicari. Respondeatur tamen, primum negando assumptum. Nam sicut Deus eadem numero actione, quasi continue durante, & creat Angelum, & per multos annos illum conseruat, ita possit suspendere aliquo tempore illam actionem, & anni hilare angelum, eundemque iterum postea eadem actione producere, & conseruare: nullam enim hoc inuoluit repugnantiam ex parte ipsius actionis. Si enim illa actio potest eadem durare per horam integrā, quae est repugnantia ex parte eius, quod dureret seu fiat in extremis partibus hore, & medio tempore non conservetur? Quocirca (quidquid sit de motu, & tempore, qua communiter censentur non posse eadem numero redire, quia successiva sunt) quamuis hactenus id non sit demonstratum non tamen est eadem ratio de actione, de qua loquimur, quae indiuisibilis est, & permanet, ac durare multo tempore potest: & ideo, sicut semel conseruari potest in continuo tempore, ita & bis ponere inesse, in tempore discontinuo. Loquor autem de tempore vero, vel imaginario: nam vtraque habitudo sufficit ad intelligendam hanc iterationem eiusdem actionis. Vnde non refert, quod mutata sit aliquo modo habitudo agentis ad passum seu effectum. Quia si loquamur de habitudine, quae praeedit actionē quasi in actu primo, illa reuera non est necessaria mutata, nisi in hoc, quod agens, & passum non intelliguntur coexistere eidem tempori vero, vel imaginario. Hinc autem non necessario fit, ut varietur actio diuina, quia Deus in actione sua non penderit a tempore, nec determinatur ad agendum in circumstantiis extrinsecis, sed a voluntate sua. Si vero sit sermo de habitudine in actu secundo, quae sequitur actionem produciūam effectus, falsum est assumptum, & petitur principium. Quia hoc est, quod contendimus, scilicet posse effectum esse eundem: & consequenter posse habere eandem habitudinem ad suam cauam. Adde denique etiam posse Deum actionibus diversis eundem numero effectum prius producere, & postea reproducere. Quia cum actio sit via ad terminum, potest diversis viis ad eundem terminum, tendi. Item actio est dependentia effectus ab agente, potest autem idem effectus pendere pluribus dependentiis ab agente. Sicut lumen idem potest vna actione fieri, ab uno luminoso, & postea conseruari ab alio, quod necesse est fieri per diuersam actionem, seu dependentiam. Et similiter gratia nunc sit a Deo per Sacramentum, & postea conseruatur sine Sacramento, vbi necesse est dependentiam variari. Ratio denique est, quia actio ex natura rei est aliquo mo-

A do distincta ab effectu, & quidem modus eius: & ideo variari potest circa eundem effectum numero, sicut alii modi variari possunt manente eadem re, quae ille afficitur.

Ex quibus etiam colligitur, quam sit futile aliud argumentum Durandi, qui ex eo quod naturalia agentia non possint idem numero reproducere, inferat etiam Deum non posse. Quia id, in quo Deus superat naturalia agentia, scilicet quod est virtus infinita, & potest agere ex nihil, nihil (inquit) conferat ad hunc effectum. Sed hoc est aperte falsum. Quia virtus infinita non solum confert, vt possit causa producere meliora, & sine dependentia a subiecto: sed etiam, vt possit agere sine dependentia a tempore, vel alius circumstantiis. Ex quo prouenit, vt non limitetur ad agendum hic, & nunc hoc individuum, sicut naturalia agentia: sed possit suo arbitrio agere, quod voluerit. Vnde potius potest hoc argumentum retorqueri contra Durandum. Quia id est, ob quam agentia naturalia non possunt reproducere idem numero, non habet locum in Deo. Quia eius virtus non est ita limitata, nec determinata, sicut creaturarum, nulla ergo ratio est, cur hoc non possit.

Hinc tandem diluitur alia ratio Durandi non minus leuis. Quia si Deus, inquit, ageret ex necessitate naturae, quamvis esset virtus infinita, non posset idem numero reproducere. Ex hanc enim hypothesisi impossibili quolibet inferri potest. Quia enim supponitur Deus virtus infinita posset hoc facere, quod secundum se non inuoluit repugnatiam: quia vero supponitur agere ex necessitate naturae, non posset reproducere idem numero, quia esset determinatus ad vnum, & ideo vel semper ageret idem numero, vel nunquam. Sicut etiam si ex necessitate naturae ageret, vel simul ageret omnia, quae potest, vel nihil amplius posset, quam illud, ad quod, aut ex natura sua, aut ab aliquo subiecto determinaretur, vtrumque autem repugnat infinita virtuti. Et ita ego existimo illum modum agendi extra se ex necessitate naturae extrinsecus repugnare cum infinita similitudine virtutis actiua. Sed de hoc alias, hanc enim sufficiunt contra Durandum.

Ex quibus solutum relinquuntur fundamentum supra positum inter referendum eius sententiam, D. Thom. autem ibi citatus in postremo loco sumpto ex hac 3. p. non est intelligendus loqui de potentia absoluta, sed de ordinaria, ut ibi (Deo dante) latius dicemus. Eodem modo exponenda sunt alia loca ex 4. sentent. quamvis sint difficultiora: satis tamen est, D. Thomam alias locis, vbi ex professo rem disputauit, diserte veritatem docuisse.

SECTIO VII.

Vtrum resurrectio hominis sit natura debita, ideo
sit a Deo ut auctore naturae.

Non satis est ostendisse actionem hanc, & potest statim ad illam esse solius Dei propriam, nisi etiam explicemus, an sit tribuenda Deo ut agenti secundum leges naturae, an vero, ut agenti supra ordinem naturae. Nam hinc pendet quæstio, an illa actio sit dicenda supernaturalis, nec ne? Ad hoc enim non satis est, quod a solo Deo fiat, ut patet de anima creatione. Videret autem hic effectus esse a Deo ut auctore conseruatore, aut gubernatore; idque duplicitate seu ratione. Prima sumitur ex parte ipsius hominis, quia in materia corporis humani post mortem manet eadē capacitas naturalis ad habendā animam, quae ante fuit. Hanc enim cum a materia ex natura rei non distinguitur, variari non potest, manente eadem materia. Rursus eadem ratione manet in anima separata appetitus naturalis ut corpori vniatur, teste August. libr. 12. Genes. ad liter. cap. 35. & D. Thom.

D. Thom.
August.

D. Thom. t. p. qu. 76. artic. i. ad 6. Quia hic appetitus non est separabilis, cum sit ipsam rei natura, & in anima nihil aliud est, quam naturalis ipsa capacitas, seu formalis aptitudo, quam habet ad informandum corpus, quam necesse est in anima manere. Ergo ex parte utriusque principij, passiu, & formalis, est naturaliter possibilis haec actio. Rursum si totum compositionem consideretur, etiam videtur deberi homini resu rectio, ut possit humana species suam naturalem beatitudinem perfecte obtinere. Non enim sola anima, sed totus homo appetit esse beatus, ut per se constat: ergo oportet, ut totus etiam homo beatitudinem consequatur. Cuncte enim res suos ultimos fines naturaliter consequuntur, cur ergo solus homo carebit statu naturali, in quo naturaliter beatitudinem possit obtinere. Sed non potest eam in hac vita possidere ante mortem, tum quia dum hic vivit, semper est innumeris miseriis, & malis tum anima, tum corporis obnoxius, quae repugnant statui beatitudinis. Tum etiam, quia vera beatitudo aeterna esse debet. Etenim amittit si possit, hoc ipso ita animum relinquit anxiu, & sollicitu, ut non possit esse beatus. Et ideo August. 13. de Trinit. c. 8. & 20. definit non posse esse hominem beatum in corpore mortali, ergo ex prouidentia naturali debetur homini post mortem resurrectio, ut possit naturaliter esse beatus. Nec satis est respondere, consequiturum hominem naturalem beatitudinem in sola anima: quia non est homo, nec per hoc satistit appetitus totius speciei. Ac praeterea ipsam anima separata a corpore, est quodammodo in statu violento, non ergo esset in statu apto ad beatitudinem perfectam, nec est conueniens, ut perpetuo maneat in eo statu. Vnde Clemens lib. 5. constat cap. 6. alias 8. Qui corpus (inquit) Ade ex terra fabricatus est, idem & Ade corpus, & ceterorum post dissolutionem resurgere faciet, quod hoc natura hominum ratione participetur: debeatur, vivere scilicet in sempiternum.

Chrysostom.

Secunda causa seu ratio dubitandi sumitur ex divina prouidentia. Quia non sola anima est, quae in hac vita bene, aut male de Deo meretur, ergo ad prouidentiam Dei ex natura rei spectat, ut non sola anima primum vel ponam recipiat. Constat autem vel ipsa experientia, homines dum hic vivunt, non accipere vel bonorum operum præmia, vel malorum vindictam: ergo ad Dei prouidentiam pertinet hominem iterum suscitare, ut totus vel puniatur, vel beetur. Quia ratione ad persuadendum resurrectio- nem vtuntur Sancti, Chrysostom. 65. in Ioan. Ego (inquit) aliud dicam ab humana rationib: alijs malitiam, ali virtutem scilicet: sed in malitia scilicet auct: virtutis multi felicitas in ultimam peruerentur seneccitum, virtutis autem contra: quomodo ergo pro meritis vnu quisque accipiet? scilicet, si futura non est resurrectio? Et eadem ratio- nem repetit sepe Chrysost. in serm. de resurrectio- ne.

Theodor.
Cyril. ler.
Damasc.
Tertul.

Optime Theodo. lib. 5. diuinorum Decret. c. de Iudicio, & late Cyril. Ieros. cat. 17. Et Damasc. 1. 4. c. 26. haec ratione nixus ita concludit. Si non est resurrectio, non est Deus, nec prouidentia. Tercull. vero, lib. de resurrectio carnis c. 14. inter alia multa, que de hac ratione scribit, sic inquit. Hoc erit tota causa, in quo necessaria resurrectio congruenter, scilicet Deo destinata rudi- tij, & c. similia repetit sepe in illo lib. c. 33. 34. 40. & sequentib: & lib. de patientia, c. 11. Similiter Gregor. Nys. orat. 3. de resurrectio, ex hac ratione infert. Si non est resurrectio, non est iudicium. Ex his ergo omnibus videtur concludi resurrectio opus ad naturalem Dei prouidentiam pertinere: atque ita licet a solo Deo fieri possit: tamen per se, ac præcisè sumptum posse inter naturalia opera computari, sicut animæ creationem.

Hæc sententia videri potest non omnino impro- babilis, & accommodata ad explicandam prouidentiam, quam Deus habiturus esset erga homines, & eos in puris naturalibus fine ordine ad supernatu-

A ralem beatitudinem creasset.

Nihilominus tamen dicendum existimo, resurrectio non rei superna esse naturæ debitam sola prouidentia naturali, atque naturalis. adeò simpliciter dicendam esse supernaturalem, non vero naturalem, nisi secundum quid. Ita loquitur D. Thom. in 4. d. 43. art. 1. quæst. 3. & Sot. latè. q. 1. art. 2. & alii communiter: estq; magis consentaneum locutionibus Scripturæ, & Sanctorum loquentium de resurrectione, tanquam de re omnino supernaturali: non tantum propter gloriam corporū resurgentium, quam reprobri non habebunt: & tamē in eis resurrectione confutetur supernaturalis propter solam reparationem, & viuificationem corporis iam defuncti. Quod si dicatur supernaturalis propter modum scilicet quia sit solo Dei imperio ab alijs naturalibus transmutationibus, ex hoc ipso concluditur, quod intendimus, quoniam resurrectio non est naturaliter fieri alio modo, cum per causas secundas fieri nequeat. Præterea hoc explicatur ex differentia inter animæ creationem, & resurrectionem. Ad primam enim unionem animæ, & corporis possunt agentia naturalia disponere materiæ, dispositione ex natura sua postulante talem formam, quocirea pertinet ad naturaliter prouidentiam, & concursum debitum, ut Deus illam infundat: at vero in ordine ad iteratam unionem, quæ in resurrectione fit, nihil possunt causæ naturales efficiere, nec materiæ ita disponere, ut postulat illius animæ unionem: ergo non potest illa ex sola prouida- re resurrectio dici simpliciter naturalis. Tertio, si resur- rectione est naturaliter debita, vel est hoc intelligentia de debito (vt ita dicam) physico, vel morali: neutrum dici potest. Nam debitum physicum appellari potest id, quod debetur causis naturalibus ratione physice virtutis, quam habent ad causandum. Sed hoc modo non est debita resurrectio. Quia si consideremus causam materiæ, licet in illa materiae capacitas eiusdem formæ: tamen illa est valde remota: Deus autem ut gubernator naturæ non tenetur explorare omnem capacitatem remotam materiae, sed solum quatenus per agentia naturalia potest ad proximam dispositionem reduci. Alioqui debebet Deus varias formas in infinitum in materiam inducere, quia omnium est capax secundum illam remotam capacitatem. Et ideo hæc capacitas materiae ad formam prius habitam congrue vocari solet obedientialis potius quam naturalis. Quia iam non est in statu, in quo possit per agentia naturalia ad proximam capacitatem reduci. Atq; idem fere est, si consideretur aptitudo ipsius animæ, quæ est causa formalis. Quia etiam non tenetur Deus explorare omnem appetitum naturæ, seu formæ, nec efficiere unionem eius ad subiectum, nisi supposita proxima capacitate subiecti: hanc vero non tenetur per se solus ipse efficiere, sed seruato ordine causarum naturalium. Denique ex parte etiam causæ efficientis, nulla est, cui propter physicam virtutem haec actio, seu concursus ad illam debetur: ergo nullo titulo est debita naturaliter resurrectio debito physico. Debitum autem morale dici potest, quod debetur ratione finis, v.g. propter obtinendam beatitudinem: vel ratione iustitiae distributio, seu conuenientis gubernationis vniuersitatis in ordine ad mores hominum. Sed hoc etiam debitum nulla sufficiens ratione ostenditur. Nam in primis satis est, ut homo possit esse beatus tanquam homo, ut Aristot. dixit. 1. & 10. Eth. & ideo non oportet, ut naturaliter possit habere beatitudinem carentem omni defec- tu, ac miseria, aut perpetua absolute & simpliciter, sed humano modo. Homo enim non appetit esse beatus, nisi quandiu est: ad beatitudinem ergo naturalis hominis satis est, quod durare possit, quâdum existit homo. Quia ergo homo natura sua corruptibilis est, ideo beatitudo etiæ, quæ naturaliter conferri potest homini, ut est integrum individuum speciei

Resurrectio
ex sola prouida-
re
dentalia natura
propterea in-
debita

Aristot.

humanæ, non est simpliciter perpetua, sed temporali. Quia vero anima hominis est perpetua, ideo in illa perpetuo durare potest beatitudo hominis quantum ad id, quod in ea essentialiter est, scilicet quantum ad cognitionem & amorem Dei naturalem. Et hanc tantum est debitum, ac consentaneum naturis rerum: quidquid vero ultra hoc additur, supernaturale est. Rursus quamvis ipes resurrectionis sit conuenientissimum medium ad continendos homines in officio, & optimam rationem prouidet, & servandæ iustitiae distributio contineat: tamen non propterea dicendum est, huc prouidentia modum esse simpliciter debitum naturæ. Posset enim Deus alijs modis hominē gubernare. Imo aliqui censent, & insinuat Scotus, si sola ratio naturalis sp̄etetur, se h̄i potuisse, vt Deus nullum speciale iudicium ferret de factis hominum, bonis præmium, malisq; poenā tribuendo. Hoc tamen licet potuerit fieri à Deo, vt supremo Domino: non tamen cēsio, talem prouidentiam modum esse rebus ipsis, & naturis rationalibus consentaneum. Melius ergo dicitur, potuisse Deum statuere alium modum prouidentia, & iustitiae intra ordinem naturæ contentum. Nam quia anima est principium proprium, ac per se actionis bona, aut mala, satis est hominem in ea recipere precepium virtutis præmiū: corpus autem, quod tantum est organum animæ, sicut in hanc tantum vita mortali est instrumentum virtutis, ita in eadem posse recipere aliquid præmium sua actionis proportionatum. Quod non oportet, vt constat in diuitiis temporalibus & voluntatibus, quæ non solèt ad virtutis exercitationem valde esse vtile: sed in alijs bonis, vel auxilijs, quibus corpus ipsum faciliter & commodius posset ad virtutis studium accendi. Nullo ergo modo debita est homini resurrectio ex sola prouidentia naturali. Quia omnia confirmari possunt eleganti testimonio Cypriani, ser. de Refus. Christi Homo, qui ex caelesti, & terrena materia compactus est, vestitus extrinsecus pelle, & carnis, tempus accepit, quo te in hunc redderet terra, quod de terra a sumperat, & ad immateriali originem reuertetur spiritus, cuius natura dissolutionis non admittit iniuriam. Corpus putredine, & caro vermis consumenda, secundum natura suarationem non poterat aeternitas priuilegio perfici: & quod fibi iure non copetebat, a conditore nequibat exigere. Neque villa eorum interrogatio super hoc merebatur responsum. Sed tu, optimo nomine, ultra gratiam volens dare spiritui, decreuisti clementius, vt ex societate, & ciuitate, quam reddiderat anima caro, aliquid ei commodi proueniret, & quæ ei vehiculum fuerat, & particeps studiorum, in recompensatione ministerij iterum dilecta accola conficiata, pudica, & pacifica redire, nullas secum reuehens contumelias, quibus deinceps quietis interna concuteret puritatem. Sed & hoc Domine, ad cumulum beneficij addidisti, vt inter legem carnis, & spiritus nulla postmodum esset diuersitas, nec post initium fidus, vla iterum inter eos reuecat rebellio, sed per manum tuam reconciliatio ordinata stabilit in perpetuum perseueret. Teigitur in hunc terra sit caro, & expulsa de domo iterum coniungatur viro, non iam ancilla sed libera: & habitant vires mori in domo, mururationibus consopitis, quas olim compugnantes inter se concupiscentia concitant.

Ex quibus ultimis verbis potest alia ratio, & ultima ad hoc idem confirmandum colligi. Quia si ex natura rei deberetur anima separata redditus ad corpus, vel deberet hoc fieri in corpore mortali, & corruptibili, atque eodem modo passionibus, mutationibus subiecto, sicut nunc est: vel in corpore ab his omnibus incommodis abstracto. Si dicatur hoc secundum, aperte sequitur, illum resurrectionis modum non posse esse naturæ debitum. Qui enim fieri potest, vt corpori natura sua mortali ex naturali prouidentia debeat immortalitas? Prudentia enim naturalis non extenditur ad ea dona, quæ sunt præ-

ter, vel supra naturam. Alioqui dici posset statum illum, quem Adamus habuit ante peccatum, quoad eum modū immortalitatis, & impassibilitatis corporis, quem tunc habuit, & quoad perfectam subiectiōnem inferiorum virium animæ ad superiores, sive illi debitu ex prouidentia naturali, quod tamē est omnino falsum. Si vero dicatur primum, sequitur in primis procedendum esse in infinitū in hac revolutione mortis, & resurrectionis hominum. Quia si resurget mortalis, iterum moreretur, ergo, qua ratione post primam mortem suscitatus est, excidus esset post secundum, & ita in infinitum. Quod tanquam magnum absurdum, & ludibrium infert Aug. lib. 12. de Ciuit. cap. 13. contra eos Philosophos, qui dicebant, futurum esse in Uniuerso perpetuum earundem rerum redditum atque circuitu. Deinde tale corpus non esset desiderabile, neq; animæ accommodatum, præsertim si naturalem beatitudinem esset consequuta. Impediret enim illam, ne expedite, ac fine impedimento posset Deum contemplari, & amare, redderetq; iterum subiectam doloribus, & afflictionibus huius vite. Quocircum licet anima pondere naturali dicatur appetere corpus, quia est naturalis forma eius: & quandiu est in illo naturaliter, refugiat mortem, quia non est alium statum experta, & quia simpliciter potius vellet perfectiōnem sui corporis acquirere, quā illo probari, iuxta illud, Nolumus expolari, sed superuestiri: tamen anima semel à corpore separata, & naturaliter beata, appetitu elicito, ac recto potius, credo, eligeret manere se parata, quā redire ad corpus corruptibile, & passionibus, ac ærumnis obnoxium. Quia reuera maius sibi documentum afferret, quam commodū. Quapropter statu animas separatae per se non potest dici simpliciter violentus. Quia licet in eo careat anima complemento alicuius appetitus naturalis: tamen proprie nulla vis ei infertur. Sicut cœsus non dicitur esse in statu violento, sed imperfecto, sicut etiam anima esset in statu aliqua ex parte imperfecto: non tamen simpliciter violento, præsertim quia secundū appetitum elicium, & rationē illum statum præferret alteri, quem naturaliter habere posset in corpore mortali. Et ex his satis responsum est ad rationes dubitandi superius positas.

S E C T I O N I I I.

D I T R I U M possit naturali ratione ostendti resurrectionem esse possibilem.

Viad existimant nullo modo cognosci posse, quia est supernaturalis: ratio autem naturalis nō habet sufficientia principia, quibus iudicet de super naturalibus mysteriis, etiam vt possibilia sunt. Propter quod diximus in principio huius materiae, nos posse ratione naturali cognosci incarnationem esse possibilem. Et ita opinatur de resurrectione Medina hic art. 2. & indicat Sot. in 4. d. 43 q. 1. ar. 3. Sed in primis non negant huius auctores, posse inueniri rationes naturales valde probabiles, quæ persuadeant resurrectionem esse possibilem: neque ego audeo dicere posse hoc demonstrari ratione ita coniunctio intellectum, vt à nemine, etiam proteruo, possit negari. Præsertim cum videam non defuisse Theologide illustratos, qui negauerint, posse Deum iterum producere rem in nihilum reductam.

Nihilominus tamen existimo, rationem factam in 4. conclusione, sc̄t. 6. cum omnibus, quæ circa illam dicta sunt, satis esset ad conuincendum intellectum bene dispositum, esse fere physicam demonstrationem. Denique censeo fere æquali evidentiā probari, posse Deum rem corruptam reparare, sicut posse aliquid ex nihilo creare, præsertim in homine, quomodo post cuius corruptionem manent partes, ex quibus possit offendere.

componitur. Ut enim recte dixit Gregor. hom. 26. in Euang. Longe minus est Deo reparare, quod fuit, quam creare, quod non fuit. Aut quid mirum se hominem ex puluere refecit, qui simul omnia ex nihilo creavit? Et hom. 20. in Ezecl. Mirari (inquit) solent qualiter caro reuiuiscere posset ex puluere. Mirentur igitur altitudinem cali, molem terra, abyssos aquarum, omnia qua in mundo sunt, ipsos quoq; angelos creatos ex nihilo. Minus est valde aliquid ex antiquo facere, quam omnia ex nihilo fecisse. Ac propterea dicit idem Greg. libr. decimo quarto Moral. c. 28. Qui resurrectionis fidem ex obedientia non tenet, certe banc tenere ex ratione debuerunt. Et Lactantius lib. 7. c. 23. Si à principio (inquit) Deus hominem ne^co que inenarrabili modo instituit, credamus ab eodem restituti veterem posse qui noui fecit. & Aug. fer. 19. de verb. Apostoli. vbi sic inquit, Te appello quicunq; infideli animo de resurrectione dubitas, & putas non posse mortuos resuscitari: quid est amplius, ex nihilo homines facere que visant, aut eos qui facti sunt & vixerunt, reparare post mortem? Vt igitur plus est facere quod nunquam fuit, quam reparare quod fuit. Quomodo ergo impossibile esse dicit ut Deus, qui hominem forniciavit ex nihilo, reformet? Quomodo nos fuscitate non potest conuersos in puluorem, qui etiam in nihilo rediremus, facere poterat ut resuscitemus. scimus effectus nos esse, cum antea nunquam fuissemus. Similia habet fer. 64. de verb. Domini in fin. & epl. 49. & epl. 14. & s^ope alias. Et eandem rationem ex creatione sumptum expendit optime Cyril. Ieros. Catech. 4. & 18. Athenag. lib. de res. mort. Et mihi quidem vim demonstrationis habere videtur, propter ea qua dixi in probatione quarta conclusionis.

Quam hoc etiam modo declaro: nam opera & mysteria supernaturalia, quædam sunt in sua substantia & essentia supernaturalia: & de his verum est non posse ratione naturali sufficienter agnosciri, etiā ut possibilia, præfertim quando attingunt Deum ipsū qui licet cognoscatur esse, qui tamen & quo modo fit, imperfekte cognoscitur solo naturæ lumine & humusindi est mysterium Incarnationis, & similia. Alia vero sunt supernaturalia quoad modum tantum quia scilicet res factæ naturæ sunt, quamvis modus faciendi sit proprius Dei, vel propter virtutem in finitam, vel propter summam independētiā, ac dominium in operando: & haec non repugnant cognosciri ut possibilia ratione naturali. Nā inter haec opera computari potest creatio, quia ex modo quo fit, propria est Dei, & virtutem requirit infinitam, & tamen cognosciri posse ratione naturali. Præterea illuminare cæcum, sanitatem subito restituere sine adiumento cauorum secundarum, & similia opera sunt supernaturalia hoc modo, videtur tamen euidenter lumine naturæ posse Deum haec opera facere: quia minora sunt quam creatio: & non habent maiorem repugnantiam, nisi quod requirunt maiorem potestatem & virtutem agenda quā sit in agentibus naturalibus: est autem euidenter Deum habere huiusmodi maiorem virtutem. Deniq; hoc sensu tantum dicitur supernaturalis opus quod superat virtutem agendi omnium creaturarum: si ergo potest naturali ratione cognosciri Deum habere maiorem virtutem, imo & infinitam & omnipotentem, cur non poterit cognosciri posse efficere aliquid supernaturali in dicto sensu. Ergo cum resurrectione tantum sit supernaturalis in dicto sensu, poterit naturaliter cognosciri ut possibilia, nam hoc non repugnat ex communione operis supernaturalis, ut declaratum est, neq; ex speciali ratione resurrectionis, quia reueranulla est, ut etiam ostendimus. Quin potius videatur minus difficile animam & materiam iam existentes iterum vire, quam cæcum illuminare, aut similia opera patrare. De qua re legi potest Durandus in 4. d. 43. p. q. 1.

Nec contra hoc obstat, quod resurrectione fide credenda sit, quia autem fide creduntur, non possunt ratione naturali ostendi. Tum quia aliquæ sunt verita-

A tes fidei, quæ ratione naturali etiam demonstratur, ut Deum esse, & esse creatorē, & animam esse immortalē, & id genus alia. Tum etiā, quia resurrectionis veritas ut pertinet ad fidei articulos non tantum continet resurrectionē esse possiblement, sed etiam esse futurā generaliter in omnib; hominibus: & hoc cū penteat ex liberae Dei prouidentia ac promissione, non potest simpliciter demonstrari, quamvis possit veritatem conieciuntur persuaderi, quas in superioribus satis certimus, & de eis videri possunt Ambro. Ter. Athen. in libris de resur. Chrys. Greg. Nys. Aug. & Greg. Magn. locis citatis. Bafil. homil. 8. Examen. Theop. Antioch. l. 1. cont. relig. Christ. calum. D. Th. 4. cont. Gen t. c. 49. vbi prædictas rationes evidentes appellat. Omitto resurrectionem quam credimus & speramus, multa supernaturalia complecti, ut supra dictum est, quæ non possunt, etiam ut possibilia ratione naturali inuestigari.

ARTICVLVS I.

Vtrum fuerit necessarium Christum resurgere.

N D primum sic proceditur. Videret quod non fuerit necessarium Christum resurgere. Dicit enim Dam. in 4 lib. Resurrexit est, secunda eius, quod dissolutum est, & cecidit, animalis surr. cōcio. Sed Christus non cecidit per peccatum, nec corpus eius est dissolutum, ut ex supra dictis patet. Non ergo proprie conuenit sibi resurgere.

1. Præterea, quicunq; resurgit, ad aliquid aliud promovetur: quia resurgere est unum moueri: sed Christi corpus mansit post mortem diuinitati vniuum, & ita non potuit in aliquid aliud promoverti. Ergo non competit sibi resurgere.

3. Præterea, ea quæ circa humanitatem Christi sunt, acta ad nostram salutem ordinantur. Sed sufficiet ad nostram salutem passio Christi, per quam sumus liberati à pena & culpa, ut ex supra dictis patet. Non ergo fuit necessarium quod Christus a mortuis resurget.

Sed contra est quod dicitur Luca v. 1. Oportebat Christum pati, & resurgere a mortuis.

Respondeo dicendum quod necessarium fuit Christum resurgere propter quinque. Primo quia ad commendationem diuinæ uisitæ: d. quia conuenit exaltare eos qui seipso propter Deum humiliant: secundum illud Luc. 1. Deposuit potentes de fede, & exaltavit humiles. Quia igitur Christus proper charitatem & obedientiam Dei se humiliavit vñq; ad mortem crucis, oportebat quod exaltaretur à Deo vñq; ad gloriōsā resurrectionem. Vnde ex eius persona dicitur in Ps. 118. Tu cognovisti (id est approbasti) seb; onē mean (id est humilitatem & passionem) & resurrectionem meam (id est glorificationem in resurrectione).

Sicut Glossa exponit. Secundo ad fidei nostra instructionem: quia per eius resurrectionem confirmata est fides nostra circa diuinitatem Christi. Quia ut dicitur 2. ad Cor. v. 10. Etsi crucifixus est in infirmitate, sed viuit ex virtute Dei: & ideo 1. ad Cor. 15. dicitur. Si Christus non resurrexit, inanis est & fides nostra. Et in Ps. 29. dicitur: Qua ueritas in sanguine meo. id est in effusione sanguinis mei, dū defendo, quasi per quod tam gradus malorum, in corruptionē. Quasi dū ait, nulla. Se enim statim non resu^{go}, corrup^{go}, fuerit corpus meum, nemini annunciatum, nullum lucabor. Et Glossa exponit. Tertio ad fidei ualuationem nostra spes, quia dum videmus Christum resurgere, qui est caput nostrum, speramus & nos resurrecturos. Vnde dicitur 1. ad Cor. 15. Si Christus prædicatur quod resurrexit à mortuis, quomodo quidam dicunt in vobis, quoniam resurrexit mortuorum non est? Et Iob. 19. dicitur. Scio, scilicet per certitudinem fidei, quod Redemptor meus id est Christus, uiuit, à morte resurgens: & id eo in nouissimo die de terra surrecturus sum: i. repotita est hac spes mea in sinuicio.

Quarto ad informationem vita fidelium secundum illud Roman. 9. Quoniam Christus surrexit à mortuis per gloriam

Laetare:
Augusti.Cyril.
Athanas.

Durand.

Gloriam Patris, ita & nos in nouitate vita ambulemus. Et infra, Christus resurgens ex mortuis, iam non moritur: ita & vos existimare vos mortuos quidem esse peccato, viuentes autem Deo.

Quinto ad complementum nostra salutis: quia sicut per hoc quod mala sustinuit (humilitas est) moriendo, ut nos liberaret a malis, ita glorificatus est resurgendo, ut nos promoveret ad bona, secundum illud Romanorum quartum. Traditus est propter deicitatem nostram, & resurrexit propter iustificationem nostram.

Ad primum ergo dicendum, quod licet Christus, non cederis per peccatum, cecidit tamen per mortem: quia sicut peccatum est casus a iustitia, ita mors est casus a vita. Vnde ex persona Christi potest intelligi, quod dicitur Mich. 7. Ne letari inimica mea super me quia cecidi, consurgam. Similiter etiam licet corpus Christi non fuerit dissolutum per incinerationem, ipsa tamen separatio anima a corpore dissolutio quodammodo.

Ad secundum dicendum, quod diuinitas erat a carni Christi post mortem unita unitate personali: non autem unitio naturalis, sicut anima unitur corpori in forma ad constitutam humanam naturam. Et ideo per hoc quod corpus eius unitum est anima, per omotum est in aetatem statum nature, non autem in altiorem futurum personam.

Ad tertium dicendum, quod passio Christi operata est nostram salutem, proprie loquendo, quantum ad remotionem malorum: resurreccio autem, quantum ad inchoationem, & exemplar bonorum.

COMMENTARIUS.

In titulo obseruandum est, necessarium, non sumi absolute pro re, vel actione, quae velex necessitate sit, vel ad aliquem finem est simpliciter necessaria. Cestum enim, Christi resurrectionem & fuisse a Deo factam libere, & potuisse Christum suam resurrectionem vel disserre usque ad diem iudicij, vel omnino eam praetermittere: & nihilominus saluare homines, & in beatitudine in sola anima regnare. Hoc enim neque contradictionem neque aliquid absurdum includit omnino repugnans Deo, ut dici possit simpliciter impossibile. Necessarium ergo hoc loco dici potest dupliciter, primo prout idem est, quod longe conuenientius, & opportunius, & hoc modo potest dici resurrectione Christi necessaria, & secundum se quia maxime decebat corpus Deo unitum vivum esse, & gloriolum: & in ordine ad finem nostra salutis, quia ad eam exequendam erat hoc medium apertissimum. Secundo potest dici necessarium cuius oppositum sit impossibile, non quidem absolute, sed facta aliqua suppositione. Ut v. g. supposito, quod Christus predixerat se resurrectum, necessaria omnino erat eius resurrectione, quia non potuit non esse fidelis, & verax. Quo sensu recte dixit Paul. 1. ad Cor. 15. Si Christus non resurrexit, vana est fides nostra. Similiter supposito Christum de iustitia meruisse suam resurrectionem, necessarium simpliciter erat ipsum resurgere. Quianon potest Deus primum de iustitia debitum negare, cum haec iustitia eius promissio nem supponat. D. Thom. ergo in hoc titulo videtur necessarium sumere utroque modo, seu abstracte, & ex rationibus eius colligitur.

Respondet ergo resurrectionem Christi fuisse necessarium. Quam assertiōne quinque rationibus confirmat. Prima fundatur in meritis Christi, & in ordine diuinae iustitiae. Quia fulciri potest verbo eiusdem Christi Luc. 23. Nonne oportuit pati Christum, & ita in parte in gloriam suam: & verbis Pauli ad Philip. 2. Factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis. Proprius quod & Deus exaltavit illum. Quem locum de exaltatione resurrectionis late exposuit Athanasius orat. 2. contra Arrianos, quanquam eo loco indicet, eam exaltationem non fuisse mercedem

Art. I.

A meritorum, sed debitam ratione diuinitatis corporis unitae. At vero, licet hic posterior titulus verus sit, non tamen est prior excludendus, qui magis est consentaneus verbis Apostoli, ut latius tractatum est superiori tomo disp. 40. sect. 3. Potest autem haec ratio locupletari ex eodem Athanas. lib. de Incarn. Verbi, eiusque corporali aduentu, dicente, quia Christus morte sua mortem extinxerat, ideo resurgere debuisse. Prostigata enim morte quid reliquum erat, nisi ut in trophium deuictae mortis resurgeret? Et haec ratio, scilicet pacto, & promissione Dei, probat per se fuisse valde conueniens, ac proportionatum hoc primum illi merito. posita vero promissione, probat fuisse simpliciter necessarium.

Secunda ratio sumitur ex utilitate, & necessitate ad confirmandam fidem. Quia dupliciter potest exponi.

Primo, quia supposita prædictione Christi erat simpliciter necessarium ad veritatem fidei, Christum implore quod promiserat. Et hoc sensu (ut dicemus) intelligendum censio locum Pauli, quem D. Thom. hic citat. Si Christus non resurrexit, inanis est predicatione nostra, inanis est & fides vestra. Absolue enim, etiam si Christus non surrexisset, posset esse in nobis vera fides, & ad salutem utilis: tamen suppositis ipsis, quae fides Christi docet, si Christus non surrexisset inanis esset talis fides, esset enim falla. Et ita explicitus Paulus subdicens. Inuenimus autem & falsitatem Dei. Et eodem modo intelligendum est, quod postea subiungit, si Christus non resurrexit, vna est fides vestra. Adhuc enim est in peccatis vestris. Quia nimis fides falsa non posset esse vere sanctitatis initium, ac fundatum. Secundo modo potest haec ratio intelligi nulla suppositione facta, & hoc modo probat, fuisse utilissimum ad persuadendam fidem, & ut homines possent facilius illam amplecti, Christum resurgere, simulque probat oportuisse, ut statim ante Euangelij prædicationem resurgeret. Et hunc sensum confirmant optime alia duo scriptura testimonia, quae D. Thom. hic adducit. Primum est illud. 2. ad Cor. v. 10. Etsi crucifixus es ex infirmitate, sed ut ex virtute Dei: Alterum est ex Psal. 29. Quia utilitas in sanguine meo, dum descendere in corruptionem? id est, in ea maneam & noua resurgam, neminem enim luctabor passione mea. Et hoc etiam sensu recte intelligitur, quod ait Paul. ad Rom. 4. Mortuus est propter delicta nostra, resurrexit propter iustificationem nostram. Nam licet D. Thom. infra q. 5. a. 2. aliter hunc locum exponat de causa instrumentalis & exemplari: optimo tamen etiam exponitur de causa (ut ita dicam) obiectiva, & motiva. Christus enim per passionem suam sufficienter destruxit peccatum: tamen, ut nos iustificaremur & efficiatur nobis remitteretur peccatum, oportebat passionem Christi nobis applicari per fidem vivi. Resurrexit ergo propter iustificationem nostram, id est, ut fides nostra conseruaretur, & sic efficiatur iustificare, ut recte expoluit Adam in illum locum. Et sumiter ex commentariis Hieronymi. Qui mortua nostra peccata aboleuit, necessario resurgens apparuit, ut iustitiam credentium confirmaret. Et Anselm. Resurrexi (inquit) propter iustificationem, id est, ut nos iustificando iustaret a morte anime, quatenus in se vineremus, quod aliter non poteramus. Et Ambrosius quamvis aliam expositionem indicit, tamen huic fauerit, cum inquit. Ut ad cumulum nobis iustificationi proficeret, resurgens præcepit suis autoritatem tribuit, ut eorum emulos nos habilius faceret, per quam iustificemur, meritis nos augeremus, per quam gloriam adest, clari appareamus regno Dei. Chrysostom. etiam ser. 9. in Epist. ad Rom. subobscure quidem, tamen eleganter confirmat tum hanc expositionem, tum rationem D. Thom. dum inquit, in resurrectione ostensum esse, Christum non propter sua peccata, sed propter nostra mortuum fuisse. Quomodo enim surrexisset, si peccator fuisse? Si vero peccator non fuit, propter alios crucifixus est. Erata per resurrectionem confirmatur fides

*Testimonij
Pauli 1. Cor.
15.
Expositio.*

1. Cor. 15.

*Resurreccio
Christi ne
cessaria quo
modo.*
Lue 23.
Philip. 2.

2. Cor. 13.
Psal. 29.

D. Thom.

*Resurreccio
Christi effi
caciousimum
fidei motiuū
Glorificatio
nem.*

Adam.

Hieron.

Anselm.

*Resurreccio
Christi effi
caciousimum
fidei motiuū
Glorificatio
nem.*

Chrysostom.

Chrysostom.

Disput. XLV.

Sectio I. 479

Rem. 1. fides redēptionis nostræ, vt per eam iustitiam as-
sequi possimus, vt postea Chrysostomus fūsius de-
clarat.

Potest præterea hæc D. Thomæ ratio confirmari ex loco Pauli ad Roman. 1. Qui p̄destinatus est filius Dei in virtute ex resurrectione mortuorum, iuxta lectio-
nem, & expositionem Græcorum, Qui declaratus est, quam in priori tom. dis. 50. sed. 2. fatis probabilem esse ostendimus. In resurrectione enim Christi mani-
festata est vera eius diuinitas, atque ita plurimum fides eius confirmata est. Et ob hanc causam specia-
le signum sua diuinitatis, & veritatis obtulit Christus Iudeus dicens, Solvite templum hoc, & in tribus die-
bus excitabo illud. Ioann. 2. loquens de templo corporis
sui, vt Evangelista explicuit, & Match. 12. Iudeus B

Ioann. 1.

Match. 12.

Pet. Chrys.

x. Cor. 1.

Athanas.

Resurrec-
tio-
nē Christi spei
nostræ & nutri-
mentum.

Leo Papa.

Greg. Pap.

D. Thom.

Job 19.

Ephes. 2.

Greg. Naz.

A te inferi aperiantur, & mors opprimitur, & vetus Adam de-
ponitur, & nouus perficitur, si qua noua in Christo creatura
renouamini. In quibus omnibus alludit Greg. ad locum Pauli ad Colossem. 2. Si confurrexisisti cum Christo,
que fūsum fūsum sapit, &c. Nec disimile est, quod in-
quit Athanas. sermone de passione, & cruce Domini. Necebarium est Iurgite salvatore, confusurē quoq; cum eo & ipsum Adamum, & omnes ex Adamo oriundos: & sic
ut mortiente Adam, manebamus nos per eū mortui; ita quoq;
fūsente Dominico corpore, necebarū erat omnes cum eo con-
fusurē. Hic enim intellectus est Pauli ad Corinthios scriben-
ti. Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes
viuiscabuntur. Et in huius, ac præcedentis rationis
confirmationem multa peti ex eodem Athanas. lib.
de incarnatione. Verbi, & corporali eius aduentu, & Pe-
tro Chrysologo serm. septuagesimo quarto, & se-
ptuagesimo quinto, August. serm. 119. de temp. Vbi
inter alia ait. In passione quid agit? Docuit: quid tolleremus
in resurrectione, quid reges? Docuit quid speremus. Hic
opus, ibi merces: Opus in passione, merces in resurrectione?

Atque ex his, qua dicta sunt exposita etiam est
quinta ratio D. Thomæ, qua fere cum duabus præ-
cedentibus coincidit, scilicet Christum resurrexisse
propter nostræ salutis complementum, vt non tan-
tum nos malis liberaret, sed eum bonis cumularet.
Nam licet vtrumque nobis moriendo meruerit, viā
tamen ad id obtinendum resurgendo aperuit, exem
plarque ac terminum nostræ exaltationis ostendit.
Quarta vero ratio moralis est, & non indiget expo-
sitione, nec solutione argumentorum, qua facilimæ
funt.

DISPUTATIO XLV.

In duas Sectiones distributa.

De Christi resurrectione, & causis eius.

B X præcedenti disputatione probatum
supponimus, resurrectionem Christi
fuisse possibilem, & ideo solum super-
est inquirendum, an facta sit. Quid ve-
rō sit, non indiget noua disputatione.
Quia quod hoc non est alia ratio de Christi resur-
rectione, & de quauis alia, quod attinet ad vnoniem
D animæ cum corpore sufficiente dispositio. Quod
verò pertinet ad vnoniem hypostaticam, si aliqua
in resurrectione reparata est: satis etiam est in supe-
rioribus dictum, addendum vero aliud erit de pro-
prijs causis huius resurrectionis.

SECTIO I.

Vtrum Christus verè resurrexit.

Hæretici, qui negarunt Christum esse verum ho-
minem, aut assumptissime verum corpus huma-
num, ac mortale, aut verè mortuum fuisse, necesse
est, vt veram etiam resurrectionem negauerint. Pra-
ter hos autem refert Epiphanius. hæres. 28. Cherin-
thum afferuisse, Christum passum esse, & crucifixum;
nondum vero resurrexisse, resurrectorum tamen
postea in generali resurrectione. Alter vero refert
errorem Cherinthi Irenæus libr. 1. contra hæreses,
cap. 24. Vbi dicit Cherinthum distinxisse Christū à
Iesu, & afferuisse passionis tempore Christum à Iesu
recessisse, & neque mortem obiisse, neque resur-
resxisse: Iesum verò, & mortuum fuisse, & resurre-
xisse. Augustin. verò lib. de hæresib. 8. expresse dicit
Cherinthum negasse Iesum resurrexisse. Porro Ter-
tullian. lib. de carne Christi c. 24. tacitis nominibus
scribit, quodam afferuisse, adhuc est anima Christi
in celo fine carne, quos resurrectionem negasse ne-
cessit. Ac præterea addit, alios dixisse existere
carnem

Epiphanius
Irenæus
Augustin.
Tertullian.

Philaſt.

Pſal. 18.

Philaſt.

Auguſt.

2 Cor. 5.

Christus re-
ſurrexit à
mortuis.

Sym. b. Nic.

1. Cor. 15.

Luc. 24.

Gene. 49.

Deut. 18.

Gene. 39.

Proſper.

Gene. 22.

carnem Christi in celo vacuam sensu. Hos errores attribuit Philastrius Pafionis, Seleucianis, & Hermianis, qui dixerunt solam Christi animam ascendiſſe in celos: reliquissē verò carnem suam in sole, iuxta illud, *In sole posuit tabernaculum suum*. Potest præterea hic annecti error Apellis qui (vt Philastrius refere) affirmabat Christum resurrexisſe, non tamen in sua, ac vera carne. Is enim, quāmuis verbis fateri videretur, re tamen ipsa resurrectionem negabat. Vnde Augustinus hærefi. 23. absolute refert istum dixisse, Christum fine carne resurgentem in celum ascendiſſe. Solent iſi hæretici in confirmationem sui erroris adducere illud 2. ad Corinth. 5. *Eſi cognouimus Christum secundum carnem, sed iam non nouimus.*

Dicendum est, verè, ac proprie Christum à mortuis resurrexisſe. Conclusio est de fide, & inter articulos fidei ponitur in omnibus symbolis, & in Niceno additur. *Et resurrexit tercia die secundum scripturas.* Qui modus dicendi sumptus est ex Paul. 1. ad Corinth. 15. dicente. *Tradidit enim vobis in primis, quod & accipit, quoniam Christus mortuus est pro peccatis nostris secundum scripturas, & quia sepultus est, & quia resurrexit tercia die secundum scripturas.* Nam quia hoc mysterium difficile hominibus apparebat, & eius fides firma, & stabilis erat illis maximè necessaria, ideo Apostolus, & Ecclesia scripturas proponunt, quæ verbum Dei continent, ut sciamus non humanis testimonijis: sed Dei autoritate hanc fidem niti. Significat etiam hoc mysterium fuisse in scripturis predictum, & ita fuisse impletum, sicut fuit prænuntiatum. Nam hoc plurimum valet ad illius fidem conciliandam. Propter quod Christus, qui præcipiūs testis fuit sue resurrectionis, quāmuis eius autoritas sufficiētissima esse posset, ad illud confirmationem, usus nihilominus est testimonio scripturarum, ut patet Luke 24. *Vbi incipiens à Moysi, & omnibus Prophetis interpretabatur illa in omnibus scripturis, quæ de ipso erant.* Et infra dixit ad eos. *Hac sunt verba, quæ loquutus sum ad vos, cum adhuc esset vobis, quoniam necesse est impleri omnia, quæ scripta sunt in lege Moysi, & Prophetis, & Pſalmi de me.* Tunc aperuit illis ſenſum, ut intelligerent scripturas, & dixit eis, quoniam sic scriptum est, & sic operiebat Christum pater, & refurgere à mortuis tercia die.

Dices, quæ sunt hæc scripturarum oracula, in quibus à Moysi, Dauid, & alijs Prophetis Christi resurrectione prædicta sunt? Respondetur, in primis non oportere intelligere, Christum docuisse suam resurrectionem ex libris Moysi, Pſalmis, & Prophetis omnibus, sed ex singulis adduxisse, quæ de ipso erant. Nam in libris Moysi non inuenitur expressa Prophætia, quæ ad literam de resurrectione Christi intelligatur. Quāmuis valde indicata sit à Iacobo Gen. 49. verbis illis, *Caro Ieroni Iuda, requiescens accubuiti ut Leo, quis suscitavit eum?* Quem locum notauit Cyriſſus Ierosolym. catech. 14. Adduci etiam possum verba illa Deuteronom. 28. *Prophetam de genitua, & defratribus tuis, sicut me, suscitabit tibi Dominus Deus.* Et infra: *Prophetam suscitabit eis de medio fratribus suorum, & ponam verba mea in ore eius, &c.* In quo testimonio fortasse nō fine mysterio bis possum est verbum, *suscitabo, quāmuis non oportet ad literam de resurrectione intelligi.* Mediate etiam (vt ita dicam) potest ex hoc testimonio resurrectione confirmari. Nam in eo præcipiūm audire verba huius Prophætæ, ut verba Dei: vnum autem ex verbis eius fuit promissio sue resurrectionis. Deinde in sensu mystico potuit ex libris Moysi Melisæ resurrectione confirmari. Fuit enim fine dubio multis figuris adumbrata, ac repræsentata, ut in Joseph, qui post duos annos tertio in eunte ē carcere educitur, ut exponit, Prosper de Promissionibus & prædictionibus Dei, part. 1. ca. 29. Et in Isaac, quem in fide & spes resurrectionis Abraham immolare non dubitauit, ut Paulus dicit ad Hebreos vnde decimo, tamen re ipsa Isaac *Heb. 11.* immolatus nō est. *Quia resurrexit filio Dei seruata est;* vt eodem lib. dicit Prosper cap. 17. Vnde Gregorius *Greg. Nyſſ.* Nyſſenus eandem figuram eleganter tractans orat. prima de resurrect. in principio. *In ous (inquit) mystrium mortis, in vno vero filio vita, quæ morte non permetatur, demonstratur.* Cyprianus etiam libro secundo *Cyprian.* aduersus Iudeos, ca. 25. dicit Christi resurrectionem præfiguratum esse à Moysi verbis illis Exod. 19. *Et di- Exod. 19.* xit Dominus ad Moysem, *descende, & testificare populo, & sanctifica illos hodie, & cras, & tuncque vestimenta tua; & si parati in dien: tertium, in die enim terribilis descendet Dominus coram omni plebe in monte Synai.* Indicans in illa dien: tertia significatum esse tertium diem resurrectionis Christi, in quo speciali modo Deus ad homines rediit, ut nouum pactum, & legem vniuerso orbis promulgaret.

Ex Pſalmis sunt plura, & clariora resurrectionis *Pſal. 15.* testimonia. Illud est præcipuum quod ab Apostolo *Aétor. 2.* & Petro expositum est Aétor. 2. & à Paulo Aétor. 13. ex *13.* Psalmo 15. *Quoniam non relinques animam meam in inferno, nec dabū Sanctum tuum videre corruptionem.* Nota mibi ſic ſit via via, adimpleris me laxitatem vulnus tuo. Dē quo testimonio multa diximus supra tractantes de descensu Christi ad inferos. Præterea de hoc ipso mysterio exponit Paul. Aétor. 13. verba Pſalmi.

2. Dominus dixit ad me, *filius meus es tu, ego hodie genui te.* Nam de Christi passione premititur in eodem Pſalmo. Aſſiterunt Reges terræ, & principes conuenerunt in vnum aduersus Dominum, & aduersus Christum eius: ut Apostoli, & fideles congregati in vnum vnamiter expouerunt, Aétor. 4. Postea verò de resurrectio ne subiungitur Dominus dixit ad me, &c. & quia tunc data est Christo omnis potestas in celo & in terra, additur. *Postula à me, & dabo tibi gentes hereditatem tuam.* Nam de eodem Christo antea prædictum erat. Ego autem constitutus sum Rex ab eo super Syon montem *Pſal. 2.* *sancutum eius, id est, super Ecclesiam, per ſion repræſentatam, cuius velut possessionē post resurrectio ne ſuam Christus accepit.* Quæ omnia necesse est ad literam de Christo Domino intelligi. Reſtē igitur etiam illa verba, *Ego hodie genui te, de Christo homine intelliguntur.* Quod etiam ex verbo illo, *Dominus dixit ad me, Baſilius in ſcholijs recte notauit.*

Quia filius ut Deus non appellaret patrem *Dominum*, sed ut homo: ergo ut sic dicitur hodie genitus: & non ratione primæ conceptionis ex matre, ut conſtat ex ipſius Pſalmi contextu, ergo ratione resurrectionis, in qua declaratum est, quām fuerint iniquæ, & inaneſ Iudeorum contra Christum meditationes, & confilia. Merito autem resurrectione generatio appellatur: quia (ut ſupra dictum est) reuera est generatio quædam, cum sit præexistentis corporis ad vitam reuocatio. Propter quod vocatur Christus primogenitus ex mortuis ad Colof. 1. & resurrectionis tempus vocatur à Christo tempus generatio. *Coloſſ. 1.* *March. 19.* *Theophyl.* Atque ita expouerunt etiam hunc Pſalmum Hilar. & Theophylus Antiochensis ibi, Ambroſius lib. 3. de Sacramentis capit. primo Chryſſotomus Aétor. 12. & Eusebius lib. 6. de de monſtr. c. 2. Solet autem hic locus exponi de generatione aeterna filii Dei, ut Paulus significat ad Hebreos, *Heb. 1.* 1. & ſæpe Patres, Cyriſſus lib. de fide ad Reginas, A. Cyriſſ. thanas. ſerm. 3. contra Arianos, & in epift. de Nicena synodo, & Augustinus in enarratione eiusdem Pſalmi, & in Enchirid. cap. quadragesimo nono. Alij vero Patres interdum exponunt de temporali generatione ex matre, ut Chryſſotomus homil. de fide in Christum tom. 3. & Cyriſſus Alexandrinus, lib. 2. de fide ad Reginas, & Gregorius Nyſſenus in Nyſſ. libro de cognitione Dei, qui refertur primo tomo Pſal. 1. Bibliotheca. Hæc tamen expositioſ ita admitti possunt, ut prior, quæ maxime literalis videretur, non reiiciatur.

Rufus

Disput. XLV.

Sectio I. 481

Rursus in huius mysterij confirmationem adduci potest illud Psal. 3. *Ego dormiui, & somnum cepi, & exsurrexi, quoniam Dominus suscepit me.* Hæc enim verba solet Ecclesia usurpare in die resurrectionis Domini. Et ita exponunt Augustinus ibi, Iustinus dialogo contra Triphonem. & Euseb. lib. 13. de præparat. Euangelica cap. 7. quamvis hic sensus allegoricus videatur. Nam ad litteram sermo est de David, in cuius persona figuratus est Christus. Ultimo ad hoc etiam merito adduci potest Psalm. 56. qui totus esse videtur de Christi passione, & resurrectione saltem in sensu mystico ab Spiritu Sancto intento. Vnde Christo accommodantur illa verba, *Exurge gloria mea, &c. & illa, Misit de caelo, & liberavit me, & dedit in opprobrium concutentes me.* Et ita exponunt ibi late Augustinus, Hilarius & alii. Addit etiam Ignatius epist. 5. verba illa Psal. 40. *Tu autem Domine, misereri mei & resuscita me, & retribuam eis: & illa Psalm. 73. Exurge Deus, iudica causam tuam.* Quibus multa similia adduci possunt.

Autor. 13. Tertio in Prophetis plures sunt huius mysterij prædictiones. Et in primis Paulus Actorum 13. de hoc mysterio explicat locum Isaia 55. *Feriam vobis cum patrum sempiternum misericordias David fideles.* Quod Paulus iuxta sepruaginta citat, *Sancta fidelia David.* Sed difficile est intellectu, quomodo possint hæc verba ad Christi resurrectionem aptari. Leo Castrensis in Isaiam vt hoc exponat, dicit in primis, Paulum accipere plurale pro singulari numero, id est, *Sancti David fideles: & David ibi non significare propriæ Regem David: sed Christum ex Davidे ortum, & in eo representatum: atque ita Sanctum David significare corpus Domini fidele autem idem esse, quod stabile, incorruptibile, & eternum.* Cōtra quam explicationem nihil oportet obiecere, quoniam ipsa per se statim displicet, cum omnia verba ad impropias significations detorqueat, & plura eorum sine vilo fundamento. Præterea, quia hæc verba in Isaia considerentur, nec ipsis, nec contextui potest accommodari talis expositio. Prius ergo supponenda est literalis in intelligenti illorum verborum apud Isaiam. Est enim ibi expressa promissio noui testamenti, in quo implenda erant omnes promissiones factæ Davidi, sive per David intelligamus Regem David, cui præcipue facta est promissio Messiae, & æterni regni eius, hinc intelligamus Christum, vt intelligit Hieronymus. Tum quia verba sequentia hoc requirunt, *Ecce testem populi dedi eum, ducem, ac præceptorem gentibus: tum etiam quia hæc phrasis est vñitata in scriptura Psalm. 88.* Inueni David seruum meum oleo sancto meo vñxi eum. De quo postea subditur, *& ego primogenitum ponam illum, &c.* quod proprie in Christum conuenit. De quo etiam dicitur Ezechiel. 34. *Suscitabo vobis pastorem vnum seruum meum David. Sancta ergo fidelia David appellantur ab Isaia sanctæ & diuinae promissiones Christo: seu de Christo factæ, & eadem dicuntur fideles misericordia, iuxta vulgatam lectionem Isaia: Paulus ergo ab hoc literali sensu non recedit: neque intendit dicere in illis verbis, *Dabo vobis sancta David fidelia,* in particulari esse promissam resurrectionem, aut corporis Christi in corruptionem (hoc enim nec Isaia intendit, nec habet fundamentum, vt dixi) sed, cum dixisset, Christum suscitatum fuisse à Patre, iuxta illud, *Ego hodie genui te,* subdit. *Quod autem suscitauis eum à mortuam non reuersurum in corruptionem: ita dixit, &c.* id est, ita ex scripturis colligitur, quia sanctæ promissiones à Deo factæ, in Christo erant implendæ. Vnum autem ex illis promissis fuit. *Non dabu Sanctum tuum videre corruptionem.* Itaque non affer illa verba Isaia; vt in particulari proberet resurrectionem, sed vt in generali assumat promissiones de Christo factas fuisse fideles, & sicut exitum habituas. Cui expositio adiungi etiam potest, cum illa *Fr. Suarez. tom. 2.**

A inquit, *Misericordias David fideles, alludere ad promissiones factas Psalm. 88. qui incipit, Misericordias Domini in æternum cantabo, vt Hieronymus, & alii interpres adnotarunt, tum propter verborum similitudinem: utrobius enim sit mentio diuini pacti, misericordia, ac fidelitatis, tum etiam quia in illo continentur præcipua de Mæsia promissiones. Dabo usus testamentum electu mei: Iurauit David seruo meo. Vnde in æternum preparabo fenen tuum, &c.* In illis autem promissionibus, licet non expresse, implicitè tamen continetur resurrectionis promissio. Nam dicitur Christus duraturus in æternum, & thronus eius, sicut dies cali. Paulus ergo, vt probet resurrectionem, adducit locum Isaia, ex quo generaliter habetur, has promissiones fuisse implendas, inter quas (vt dixi) resurrectione continebatur: tamen, quia in hoc loco solum continebatur implicitè, addit Paulus aliud testimonium, in quo specialis & propria promissio resurrectionis Christi continetur.

B Etsi aliud testimonium Isaia cap. 25. quod ad hanc veritatem firmandum afferri potest, vbi de Christo dicitur, *Præcipit autem mortem in sempiternum.* Ad quem locum allusio videtur Paulus 1. ad Corinth. 15. cum dixit scriptum esse. *Absorpta est mors in victoria.* Nam (vt Diuinus Thomas ibi notauit) testimonium illud secundum ea verba non invenitur in veteri testamento, sed ex hoc loco videtur desumptum. Nam sensus idem est. Absorbere enim mortem id est, quod eam defrui, & profigere: hoc autem ipsum est, illam præcipitare: & in Hebreo ad literam est verbum *abforbendi*, pro quo Septuaginta posuerunt verbum *deuorandi*. Obseruandum autem est in Hebreo non legi passiuæ, *Absorpta est*, sed actiuæ *absorpsit*, seu *deuorauit* (vt sepruaginta transtulerunt) sed vel actiuæ positum, est pro passiuo (quod est frequens apud Hebreos) vel non de omnium hominum morte, sed de singulari morte Christi intelligentius est hic locus. Vnde Septuaginta non simpliciter, sed cum articulo dixerunt. *Deuorauit illa mors præualem, quia mors Christi in mortem omnium absorpsit.* Ex quo sensu rectè etiam sumi potuit alia propositio passiuæ, *Absorpta est mors in victoria.* Nam sensus idem est. Cum quo etiam coincidit illud Osa 13. *O mors ero mors tua.* Ex hoc ergo loco colligunt Patres Christi resurrectionem: quia cum ipse mortem destruxerit, atque deleuerit, non potuit ab ea abforberi, aut detineri: vbi ergo prædicta est victoria Christi aduersus mortem, satis etiam eius est prædicta resurrectione. Vnde Eusebius libro quarto de Demonstratione, capit. 12. postquam dixerat Christum sua morte mortem fugasse, subdit. *Hac sane ratione ipsius etiam corpus mortuum excitatum est: & multa corpora, quia dormierant surrexerunt, vt merito ex hoc in sacra literis dictum sit.* *Aborpsit mors in victoria: & Cyrill. super Isaiam, exponens illa verba, Mors (inquit) prævaluit contra primum parentem, & contra omnem sibolem, at in Christo vires amisi.* Tertia enim die resixit calcata morte, & factus est nobis resurrectio, abstulit lamenta, & lacrymas, abstulit opprobrium peccati. Et eundem sensum indicat Athanasius de cruce & passione Domini, vbi cum dixisset, Dominum non imbellitatem nature mortuum esse: sed quod mortem ad cedem, neque persecutus sit, subdit. Non enim morte superari potuit, sed potius aculeum suum amisi: & infra indicans locum Isaia, *In deglitione mors fuit, postquam inualuerat.*

E Dices. Quamvis his testimentiis rectè probetur, *Obiecio.* Christum post mortem suam aliquando resurreetur, non tamen probari iam resurrexisse. Re- *Responsio.* spondetur primum in multis ex prædictis locis satis doceri Christi resurrectionem futuram fuisse paulo post mortem eius, ante prædicationem Euangelij, & conuersiōnem gentium, vt patet tum illis verbis Psalm. 15. *Non derelinques animam meam in inferno;* *Psalm. 15. s. nec da-*

August.
Iustini.
Euseb.

Psalm. 56.

August.
Hilar. r.
Ignat.

Ps. 40. & 73.

Autor. 13.

Isai. 55.

Leo Castr.

Vaticinia
proprietatis
dereurrexis-
sione Christi.

Hieronym.
Isai. 55.

Psalm. 88.

Ezech. 34.

Fr. Suarez. tom. 2.

Psalm 1.

nec dabis sanctum tuum videre corruptionem. Item exilio Psalm. Ego hodie genui te. Postula a me & dabo tibi gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terra. Vbi clare significatur, Ecclesia propagacionem futuram post Christi resurrectionem. Quod

Mich. 7.

etiam significatum est Michæl 7. vbi in sensu allegorico Christus ad mortem, vel ad synagogam loquitur. Non lacrima inimica mea super me quia tecum, confusione. Et infra. Et aspiceris inimicam meam, & operieris confusione, & tamen paulo post subditur, Dies, ut adficiatur maceria tua. In die illa longe sicut lex, & id est, ab illo die, quo ego confusione, reædificabitur Ecclesia, & maceria eius, quæ ante fuera diruta, & cœtabit lex vetus, &c. Et idem insinuat in priori loco Isaia. Nam statim post illa verba, Misericordias David fideles, subditur. Ecce testem populus dedit eum, ducem & præceptorem gentibus. Rursum in illo loco Osee 13. Omnes ero mortua, statim subditur. Mors tuus ero inferne, ut significetur, utrumque simul fuise futurum, scilicet, & mortem destruere per resurrectionem, & infernum mordere educendo Sanctorum animas. Nam sicut verum sit, perfectam mortis victoriam non consummari quo ad effectum, usque ad generalem resurrectionem (vt Paulus dixit, ad Cor. 15), tamen in Christi resurrectione demonstrata, & inchoata est, & in virtute quodammodo consummata quatenus omnes in Christo resurrexi mus ut idem Paulus ait, ad Eph 2.

Ephes. 2.

Sophon. 3.

Euseb. August.

Iob. 91.

Greg. Papa.

Osee 6.
Iob. 2.

D. Thom.

D. Thom.

D. Thom.

Et ad eundem modum explicandus est alter locus Isaia supra expositus: quibus adiungi potest testimonium Sophonie 3. Expecta me dicit Dominus, in die resurrectione mea in futurum. Quia iudicium meum, ut congregem gentes, & colligam regna, &c. Quo testimonio vtrum Eusebius lib. secundo de Demonst. c. decimo septimo, & Augustinus decimo octavo de Ciuitat. cap. trigeminis tertio: & ex eo probat Christum resurrexisse, & postea gentes ad se vocasse. Est etiam optimus locus Iob cap. 19. Scio quod redemptor meus vivit, & in non finito die de terra resurrecturus sum. Vbi (vt recte exponit Gregorius lib. 14. c. 26.) ex fide resurrectionis Christi pererabat Iob suam resurrectionem: tamen (vt ex verbis eius constat) suam sperabat in nouissimo die, Christi autem resurrectionem longe ante factum in credebat. Denique præter hæc sunt alia testimonia in Propheticis, in quibus propriis etiam dies resurrectionis Christi indicatur, vt Osee 6. & Iona 2. de quibus in sequenti disputatione comodius dicemus.

Vltimo afferri possent testimonia noui testamenti. Sed hæc in superioribus tacta sunt, & tam sunt frequenter, ac evidenter, vt supervacaneum sit in eis enarrandi immorari. Solum desiderari hoc loco posset expositio illius testimonij Actori. 1. vbi dicitur Christus ad comprobandum suam resurrectionem præbuisse seu ostendile se discipulis suis in multis argumentis, per dies quadraginta apparentibus. Operitur enim exponere quæ fuerint hæc argumenta, quibus Christus probauit se post mortem iterum vivere, & quam fuerint valida, & efficacia. Sed quia Diuus Thomas questione 55. artic. quinto, & sexto, hoc explicat ideo, si quid addendum occurrit, in commentariis illorum articulorum dicetur. Rationes autem, ob quas Christus ante generalem resurrectionem voluit resurgere, tractata sunt in commentario primi articuli, & plura dicemus Sectione sequenti. Statim vero occurrebat hæc quæstio, an Christus fuerit primus resurgentium: eam vero tractat D. Thomas artic. 3. in cuius commentario illam explanabimus.

Ex hac fidei veritate sequitur primo, Christum dominum resurrexisse in vero corpore humano, id est verè constante ex hac materia rerum generabilium, & corruptibilium, disposita, & organizata eo modo, quo forma, ac natura humana requirit. Et hoc voluit Christus probare, ac persuadere discipu-

Artic. I.

A lis quando eis dixit, Palpate, et videte, quia spiritus carnem, & ossa non habet sicut me videtis habere. Nam (vt Leo Pap. ser. 1. de resur. notatuit) ut resurrectio. D. Thom. veritas multis documentis manifesta fieret, apparet voluit Christus discipulis, non solum loquens cum eis, sed habitans atque conueniens, & perirractari se diligenter, curiosus, contactu ab eis, quos dubitatio perstringebat, admittens. Quod latius exposuit D. Thomas in q. 55. art. 1. 5. & 6.

Secundo sequitur resurrexisse Christum in eodem numero corpore, quod mortuum in cruce reliquit. Ratio huius, & superioris consecutari est: quia hæc sunt necessaria ad veram resurrectionem (vt supra ostensum est) ut Christus vere resurrexit. Solum est obseruandum, cum in tempore vita Christi domini magna multitudo materiae successivæ fuerit per continuum nutritionem acquisita, & adiuta corpori Christi, heri potuisse salua veritate resurrectionis, ut ex quacunq; parte illius materiae sufficienter conficeretur corpus, in quo Christus esset resurrectus, ut ex supra dictis de resurrectione in communione constare potest: tamen ad perfectiori vnitatis modum pertinet, ut idem corpus constans ex eadem omnino materia, ex qua tempore mortis constabat, resurgeret. Tum quia hoc modo perfectissime Christum, & omnimatione resurrexit idem omnino quod ceciderat. Tum etiam quia hoc erat necessarium ad veritatem resurrectionis demonstrandam. Nam si Christus assumpsisset corpus ex alia materia compandum, etiam si esset illa, quæ ex eodem corpore Christi discursu vita resoluta fuerat, difficultus credere ut verè resurrexisse. Eratq; hoc quodammodo debitum illi sanctissimo corpori, ut sicut fuerat participis crucis, & ignominie, ita etiam esset consors gloriae & æternæ vita. Propter quod de illo predictum erat, Non dubit Sanctum tuum videre corruptionem. Ex Psalm. 15. qui loco, & ex tota historia Euangelica certum omnino est, idem numero corpus, quod in cruce pepedit, ex eademq; materia constans, resurrexit. Et hæc identitatem demonstrare voluit Christus, cum dixit Thomæ, Infer digitum tuum huc, &c. Quem locum tractans Leo Pap. ser. 1. de Resur. inquit. Ideo clausis Leo Pap. ad discipulos oīs inrobat, & flauo datus Spiritum sanctum, & dato intelligentia lumine sanctarum scripturarum occulta pandebat, & rursus idem vulnus lateris, fixus clauis, & omnia recentissima passionis signa monstrabat ut agnosceretur in eo proprietas diuina, humana, & naturæ individua permanere. De qua re dicemus plura infra q. 54. art. 4. Cum autem dicimus constare corpus illud ex eadem materia, quæ in eo inuenta est tempore mortis, non excludimus, quin aliquid materie illi corpori addi potuerit, si fortasse necessaria fuit. Hoc enim identitati corporis non repugnat, & ad perfectam eius integratem potuit esse necessarium. De qua re dictum sumus q. 54. art. 2.

Contra hanc veritatem fidei, nihil est, quod obiectum possit, præter ea, quæ obiectiuntur aduersus resurrectionem in generale, eiusq; possibiliter, quæ in superioribus tacta sunt, & infra disputando de generali hominum resurrectione (si quid residuum fuerit) addetur. Locus autem ille 2. ad Cor. 5. et si cognovimus Christum secundum carnem, sed iam non nouimus, tractatus est à nobis superiori tom. disp. 13. Sect. 3. vbi diximus nomine carnis intelligi carnem passibile, in qua aliquando fuit cognitus Christus: nunc autem, licet eandem carnem habere credatur, non tamen passibilem. Quia expositio præterea, quia ibi adduxi, his verbis confirmat Leo Pap. ser. 1. de resur. Non diffonat, dicit, sed, ab hac fide magister gentium. Apostolus Paulus, cum dicit: Et si cognovimus Christum secundum carnem, sed nunc iam non nouimus. Resurrexio enim Domini non sicut carnis: sed commutatio fuit, nec virtus augmento coniuncta substantia est, quælibet transfit, non natura defecit. Et merito dicitur caro Christi in eo sicut in quo fuerat nota, nesciri. Quia nihil in ea passibile, nihil remanet.

fit in ea infirmum, ut & ipsa sit per essentiam, & non sit ipsa per gloriam.

SECTIO II.

Quae fuerint causa resurrectionis Christi.

IN hac questione breuiter discurrendum est per omnia causarum genera, in quibus aliquid explicandum occurrit. Nam de materiali, & formali nihil est quod dicamus, cum iam positum sit, id est corpus, & maiori ratione eandem animam ad hanc resurrectionem conuenisse: dicendum ergo est de causa finali, & efficiente, vel morali, vel est meritoria vel phycica principalis, & instrumentalis, seu ministeriali.

Primo igitur ad explicandam finalem causam adduci possunt rationes omnes, propter quas D. Thomas supra probauit, factam esse Christi resurrectionem. Nam omnes illæ, atque in vniuersum utilitatem omnes, quas dicunt sancti prouenient nobis ex resurrectione, finali continent resurrectionis Christi, & omnes continentur sub illo verbo quo dicitur Christus propter nos homines resurrexi, sicut & mortuus esse. Et hoc spectat illud Pauli ad Rom. 4. *Resurrexit propter iustificationem nostram, & illud Gregorij Nazianzen. orat.*

Resurrexit propter resurrectionem, id est, resurrectione Christi propter nostram resurrectionem. Sed ultra hoc addendum est, licet Christus propter nos resurrexit: primo tamen, ac per se propter se, suamque gloriam resurrexisse. Itaque sicut in priori tomo dicebamus, verbum propter redemptionem nostram carnem assumptum: & nihilominus primo, ac per se voluisse incarnari propter excellentiam tanti mysterij, & vt se perfectissimo modo creaturis communicaret: ad eundem modum nunc dicimus Christi resurrectionem ita fuisse a Deo ad nostrum commodum ordinatam ut tamen, per se fuerit intenta propter ipsius Christi gloriam, & exaltationem. Primo quidem, quia erat debita Christi domino, propter maiestatem Verbi in illo corpore inhabitantis, propter quod dixit Petrus Act. 2. *Impossibile fuisse Christum teneri ab inferno, seu a morte, ita exponens illud Psalmi, Non derelinques animam meam in inferno, nec das Sanctum tuum videre corruptionem.* Non enim decebat, admirabilem fantasiam in illius corporis coniunctionem ineffabilem ad ipsam sanctitatem per essentiam, vt vita, & coniunctione ad suam animam diu orbaretur. Vnde Ambros. libro de Incarnat. Verbi Dei, & corporali eius aduentu, dicit. *Eum, qui Dominici corporis resurrectionem non credit, non sat intelligere vires Verbi, sapientiam Dei.* Nam si verum est eum corpus amplissime, easque corporis propria sunt vindicasse, quid de corpore, queo, statuere debuit, aut quo sine tandem illud consumere, cum semel in eis corporis viscera receptus esset? Vt enim non moreretur, fieri non poterat, quia pro omnibus erat in mortem offerendum: vt autem extinguit maneret, neq; id fieri debuit, eo quod vita sacrarium esset. Vnde reuixit per suam, que in ipso erat, vitam. Similia repetit in fieri, ubi inter alii inquit. *Quomodo Dominus ex toto vitam se esse demonstrasset, nisi id, quod mortale erat vivificasset?* Et fieri, contra Arianos, in hunc modum expavit illud ad Philip. 2. *Propter quod & Deus exaltauit illum.* Refert enim particulam illam propter quod ad precedentia verba. *Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratu est, &c. Nam cum dixisset (inquit) humiliatus semetipsum usque ad mortem, statim subiunctus, Propter quod & Deus exaltauit illum, cupiens ostenderes, quod & sicut homo mortuus fuerit, attamen vt vita exaltatus sit resurrectione: & in fratre, Cur hic solus ex mortuis integer resurrexit, causa ea est, quam Paulus priori loco statuit: quod cum Deus esset, homo factus sit, qui est celo, & celestis appellatur, eo quod Verbum de celo descendens, ideoque sub imperio mortis detinere non potuit. Nā eti; humiliatus seipsum sine suum corpus usque ad mortem procedere: nihil-*

Sectio II.

483

A minus tamen illud est terris exaltauit, propterea quod in illo erat filius Dei.

Secundo hoc explicatur, quia ratione hypostaticæ unionis, & ex gloria animæ, debita erat corpori Christi vita perpetua, ac gloria: quod autem aliquando fuerit mortale, factum est ex dispensatione propter nostram salutem: ergo consummata nostra salute per Christi mortem, eisdem rationibus debatur illi corpori vita gloria per se, ac propter se, etiam si nobis non esset vilis, ac necessaria eius resurrectione. Vnde merito dixit Atha. dicto libr. de Incarn. Verbi, resurrexisse Christum, vt ostenderet non ex imbecillitate mortuum esse: sed ad extinguentiam mortem, qua profligata, quid reliquum erat, nisi vi in trophaeum deuictæ mortis exaltareetur? Quocirca si haec intrinseca causa resurrectionis Christi perpendatur, excitatus fuisse Christus statim, ac redemptionem nostram per mortem consummavit. Et ideo (vt infra videbimus) docet Patres dilationem resurrectionis omnino fuisse propter nos, vt de veritate mortis euidentius confaret hac vero causa & necessitate finita statim (vt ita dicatur) ab intrinseco rediisse ad vitam multo magis, quam reducatur aqua ad pristinam frigiditatem impedimento ablatu. Quomodo dixit Atha. epist. ad Epici.

Corpus mortali natura per Verbum, quod in ipso erat supra naturam resurrexit. Sicut ergo aqua ablatis impedimentis natura sua sit frigida, primo quidem propter ipsam quia haec est naturalis dispositio, quia eius forma requirit: deinde vt res alias frigescere possit. ita Christi corpus ablata mortis necessitate, quasi ab intrinseco ad vitam reuocatum est, & gloriam sibi conaturalem accipit. Primo quidem propter se, quia hic status erat illi debitus ratione unionis, & secundum ordinem diuinæ prædestinationis per se primo intentus: deinde vero propter nostram utilitatem, vt supra explicatum est. Vnde etiam egregie addit Petrus Chrysost. ser. 78 & 81. resurrexisse Christum propter creaturarum omnium, seu totius Vniuersi exaltationem ad nouam pacem, & tranquillitatem. *Orbens* (inquit) totum pristinum reformat in corpus, vt quem sibi salter viderat esse compassum, suam secum suscitaret ad gloriam. Atque haec est finali causa.

Secundo de causa meritoria certum est Christum dominum fuisse causam meritoria sua resurrectionis, vt docet D. Thom. ar. 4. ad 2. & latius diximus in priori tomo, dis. 40. Sect. 3. Hic verò inquiri poterat, *quid hoc meruerit?* Quidam enim ausi sunt dicere: Christum hoc meruisse post mortem per descensum animæ ad inferos. Nā qui descendit ipse est, & qui ascendit, & descensu exaltationem meruit. Neq; enim illud opus fuit minoris charitatis, & humilitatis, quia cætera, que in vita gelsit. Sed haec sententia confusa est sine fundamento. Ostendimus enim in priori tomo, dis. 30. Sect. 3. tempus merendi in Christo domino, sicut & in alijs omnibus hominibus, fuisse finitum in morte. Tum etiam quia scriptura mortis, & passionis Christi tribuit meritum resurrectionis. Quia licet per totam vitam illa meruerit: tamen in morte hoc meritum consummavit. Vnde Paul. ad Phil. 2. cum dixisset, *Factus obediens usque ad mortem, subiicitur, Propter quod, &c.* non ergo post mortem, sed usque ad mortem hoc meruit. Quapropter Aug. tract. 20. 4. in Ioan. *Humilitas passionis, meritum (inquit) est resurrectionis.* Oportebat quippe, vt ipsum corpus esset organum, ac instrumentum meriti sua resurrectionis, & exaltationis. Alia de hac re adduximus prædicto loco, & supra in commen. ar. 1. Quædam vero difficultas hic occurrebat de vniione hypostaticæ totius humanitatis, quæ dissoluta humanitate, in morte fuit amissa, & consequenter in resurrectione reparata, propter quod videtur dixisse Petrus Chrysolog. ser. 80. *Resurgens a mortuis Christus resumptus hominem, non relinquit,* de hac, inquam, vniione occurrebat difficultas, an habuerit etiam causam meritoriam. Sed eam sufficienter attigimus priori to. dis. 10. Sect. 4.

S. 2 Terc.

*Finis reiurie
etionis Christi
siqui.*

*Rom. 4.
Gregor.
Nazianz.*

*Act. 2.
Psalm 15.
Resurreccio
Christi glo
riæ & exal
tationem or
dinata.*

Ambro.

Philip. 2.

Fr. Suarez. tomo. 2a

Tertio: de causa efficiente principali satis constat ex supradictis, solum Deum potuisse esse causam resurrectionis Christi. Nam quod hoc eadem est ratio de Christo, & de aliorum hominum resurrectione. Vnde Act. 2. dicitur. *Quem Deus suscitauit a mortuis, & ad Rom. 8. Quis suscitauit Iesum Christum a mortuis vivificabit & mortaliam corpora vestra.* Quia vero Christus ipse Deus est, verè etiam dicitur, eundem Christum fuisse causam principalem suæ resurrectionis, non ut hominem, sed ut Deum. *Quia, si & crucifixus estes infirmitate, viuist ex virtute Dei.* ad Cor. vii. Et hoc modo intelligendum est, cum dicitur propria virtute resurrexisse, iuxta illud Ioann. 10. *Nemo tollit animam meam a me, sed ego pono eam, vi iterum sumam eam.* Et eodem modo dixit Leo Papa ser. de resurrectione, *que ab virga substantia non recessit, quod potestate coniunxit.* Sic deniq; dixit Athanasius, *corpus Christi surrexit pro verbum, quod in ipso erat.* neq; hic occurrit noua difficultas, supposito, quod supra ostendit, diuinitatem non fuisse separatam à corpore & anima tempore mortis.

Quarto: de causa instrumentalis physica solum inquiri potest, de ipsiusmet partibus humanitatis Christi, an effectu concurrerint ad resurrectionem. Nam de omni alia creatura certum est non concurrisse, vt à fortiori cōficitur ex ijs, quæ dicitur in ultimo pūcto. De humanitate vero Christi, quæ est quædam integræ naturæ, certi est non potuisse efficere resurrectionem, quia non supponetur resurrectionis, sed ex illa potius cōsurgerebat. De anima igitur & corpori redicendū est. Et in primis distinguere oportet duplē actionē in resurrectione interuenientē. Prior est corporis organizatio, & dispositio: posterior substantialis cōiunctio animæ ad corpus. De priori probabilius videtur, animam, Christi, ut instrumentum Verbi effectuē dispositusse corpus suū, illud p̄ aysasse, vt ei vniuersetur. *Quia ex unione ad Verbum habebat illa anima potestatem permanentem, & per modū habitus ad efficiendam huiusmodi miracula, ut in priori to. latr. tractatū est.* Ergo credendum est vīsum fuisse hac potestate in ordine ad suam resurrectionem, vt veluti condignum præmium redderet suo corpori tanquā socio suarum passionū, & instrumento meritorum, deinde quia Christus suo imperio disponebat alia hominū corpora, quæ excitauit a mortuis, & in fine mundi concurret hoc modo ad efficiendam nostrā resurrectionē. Ergo multo magis credendum est efficiisse suā. An vīdū corpus etiā Christi, ut instrumentum Verbi habuerit cōcūrsum physicū ad huiusmodi actionē, incertū est. Non n. fuit impossibile illud corpus seipsum effectuē disponere, & organizzare, vel per vñ partem efficiendo in aliā, vel per easdem partes efficiendo in seipso. Quia cum nō agant virtute naturali, sed obedientiali, non supponuntur habere formā, quā efficiūt, nec formaliter, nec eminēter: & ideo non repugnat, hoc modo fecisse in se formā, & dispositionē quam actū nō habent. At vero licet hoc sit possibile, nō videtur tamē necessarium. Quia, cum corpus sit proprium subiectū huius actionis, & caula materialis eius, & aliud de anima potuerit esse sufficiēs principiū efficiens illius actionis in genere instrumenti: non videtur necessarium tribuere efficientiā corpori: imo conuenientior ratio cauandi videtur, vt vniuersit propria causalitas fuerit attributa actui, & potentia accommodata.

De posteriori actione, scilicet vñione substanciali corporis & animæ: iuxta diuersas sententias diuersimode sentiendū est. Nam si cū Henrico, & alijs sentiamus facta corporis organizationē, nō requiri nouā actionem extrinseci agentis, vt anima corpori vniatur, cōsequenter dicendū est, nō fuisse necessariā nouā instrumentariam actionē corporis, aut animæ Christi, vt inter se vniuersetur: sed facta miraculose organizatione corporis, applicata p̄ illi anima secundū realem presentiam, quæ per mutationem localem

fieri potuit, statim naturali quadam vivitam fuisse: Quæ opinio probabilis est, vt supra diximus. Si autē cum communi sententia asseramus, præter corporis organizationem requiri, vt Deus speciali efficientia, & actione vniat animam corpori, dici consequenter ac probabiliter potest, tam corpus, quam anitath fuisse instrumentū ad huiusmodi actionem efficientiam. Quo sensu potest intelligi, quod D. Th. infra dicit artic. 4. ad 3. corpus scilicet, & animam se mutuo resumpisse virtute diuina. Nam licet ipse non satis explicet, an loquatur de actione instrumentalis animæ, & corporis, vel de principali actione diuinitatis vnitæ animæ, & corpori: tamen de vtræ potest cōmodè intelligi. Præsertim cum ipse sentiat, requiri ad hanc vñionem specialem actionem, & efficientiam. Nam hoc posito nulla est ratio, ob quam negemus hanc instrumentalis effectionem, cum ratione vñionis debita sit: cumque alias rationes in superiori membro factæ, hic etiam locum habeant. Quod vero huiusmodi effectionem tribuamus non solum animæ, sed etiam corpori, est hic specialis ratio. Quia vñio mutua est corporis & animæ, & tam in anima quam in corpore dicit speciale quēdam modum, ergo fuit inter has partes mutua efficientia, qua altera veluti ad se traxit, sibiq; coniunxit alterā, & cōtra. Neq; circa hoc est vīla specialis difficultas, præter eas, quæ alibi dicitur sunt de hac potentia miraculorū effectrice.

Quinto, de causa ministeriali inquiri hic potest Dubium. Vtrum Angeli aliquod ministerium exhibuerint ad præparādā materiam resurrectioni Christi. Quam dubitationem tractant Theologi in 4. disputat. 43. & 44. generatim de omnium resurrectione: in speciali vīro de resurrectione Christi nullum verbum attingunt. In generali tamen definitum ex doctrina Augustini. 3. de Trinitat. capi. 4. in communi resurrectione Angelos aliquid esse ministratores, colligendo cines dispersos, & congregando illos in locum resurrectioni accommodatum. Ex hac autem generali doctrina videtur idem esse docendum de Christi resurrectione. Primo, quia est eadem necessitas. Nam etiam aliquæ partes materiae reassumendæ in corpore Christi erant dispersæ, oportebatque, ut in sepulchro congregarentur, scilicet sanguis effusus, capilli capitis, aut barbae, & si fortasse aliquæ carnis, & cutis particulae flagellis, aut alijs cruciatis diuulsa fuerant, & si quæ aliquæ partes materiae ante separatae, vel resolutæ à corpore Christi iterum erant reassumendæ, deinde est eadem ratio. Nam Deus ad ministrat in inferiora per media, iuxta Augustinum 3. de Trinitat. capi. 4. Vnde quod fieri commode potest per ministros Angelos, non oportet fieri à Deo immediate, & per seipsum. Hæc autem actio, cum per solum localem motum fiat, aptissimè fieri potuit per Angelos. Præterea nostra resurrectione est ad imitationem resurrectionis Christi, ergo sicut in nostra interuenit hoc ministerium Angelorum, ita verisimile est fuisse exhibitum in resurrectione Christi nihil enim derogat perfectione, & excellētiae illius resurrectionis. Nam si hominū ministerio factū est, vt corpus Christi deponeretur de cruce, & collocaretur in sepulchro: cur non fuit etiam de centissimū, vt sanguis, capilli, ac reliqua ministerio Angelorum in eodem sepulchro reponeretur? Etenim si homines potuissent, omnia illa colligerent, & custodirent: quod ergo iij vel facere non potuerunt, vel nō cogitarunt, conuenienter per Angelos effectū fuit: Sicut etiam in partu Virginis p̄ sentiūt Caietanus & alijs, ministerio Angelorum puerum fuisse susceptum, & in manibus Virginis repositū. Quin etiā addit Caietanus fuisse ab Angelis mundatum, & secundinas, & alias fordes corudem ministerio fuisse separatas, alioque traductas, ergo maiori ratione dici potest, ante resurrectionem adhibuisse hoc ministerium. Et iuxta hanc sententiam loquuntur aliqui

Henric. Vno substantia inter corpus & animam Christi in resurrectione instrumentum auctoriter effecta.

Quæst. LIII.

Aliqui in concionibus de Christi resurrectione, & nihil in ea est periculi, vel absurdum, ut coniecturæ ad-ductæ ostenduntur.

Dicendum tamen est in mysterio resurrectionis Christi nullam, operam nullamque efficaciam Angelos adhibuisse: sed totum negotium resurrectionis peractum esse per efficientiam ipsius Christi, præfertim mediante anima. Hoc potest in primis probari auctoritate negativa omnium veterum Patrum, ac Scholasticorum. Omnes enim affirmant Christum virtute propria operari esse resurrectionem suam, & nullus eorum mentionem fecit angelici ministerij: si autem illud agnouissent, non omnino illud tacuissent, sicut fecerunt, de resurrectione aliorum hominum disputantes. Deinde potest sumi argumentum à simili ex D. Th. in 4. dist. 8. q. 2. a. 3 ad 3. vbi agens de Christi conceptione dicit, non fuisse conueniens, ut illi creatura aliqua cooperetur propter dignitatem Christi seruandam. Quod clarius explicit Alex. Ales. 4. p. q. 13. memb. 1. a. 2. in solutionibus argumentorum, qui expressè loquuntur de hac ministeriali cooperatione, & quærit, an potuerit virtus creatæ cooperari hoc modo in conceptione Christi, & responderet portuiss. Sicut virtus (inquit) angelica cooperabatur resurrectioni corporum in generali resurrectione: non tamen deinceps propera nimiam sublimitas carnis, quia illa caro vnienda fuit diuinitati. Vnde quod non sibi cooperata virtus creatæ magis congruit, aut fuit, quam necessitatis. Hæc vero congruens eadem, vel maiore est in resurrectione. Nam eadem est sublimitas illius carnis quæ non iam vnienda sed vniata erat diuinitati. Tertio est optima congruentia, quia vbi est sufficiens, decens, ac proportionatum principium proximum alicuius actionis, superfluum est adhibere extrinsecū ministerium angelorum: sed ita est in præsenti. Nam animæ Christi Domini erat sufficiens principium sicut ad disponendum corpus, ita etiæ ad colligendas partes, quæ dispersæ erant & addendum, si quid materia fortasse deerat. Quia virtus instrumentalis illius animæ has omnes actiones, ac multo plures completebatur. Rursum erat illa anima maximè decens, & proportionatum actionis huiusce principiū: tum quia habebat curam illius corporis tanquam proprii: tum etiam quia erat velut diuinus motor, sicut corpus illud erat diuinum quoddam mobile propera vniōem ad Verbum. Quarto est alia coniectura, quia sanguis, capilli, & si quid aliud colligendum fuit ad Christi resurrectionem id totum debuit collocari intra sepulchrum, & coniungi corpori, quoad fieri potuit, vel expediens fuit: hoc autem fieri non potuit virtute angelica, nisi vel remouendo lapidem ab ostio sepulchri, vel aliqua ex parte illud diuindido: neutrum autem horum est afferendum. Usque ad resurrectionem enim Christi omnino clausum permanuit sepulchrum, ut in videbimus: non potuerunt ergo illa omnia intra sepulchrum reponi nisi transeunda ab extremo ad extremum fine medio: vel penetrando corpora intermedia, neutrum autem horum fieri potuit naturali virtute angelorum, ergo hoc ministerium non erat ex his, quæ ad angelos pertinent iuxta ordinarium cursum prouidentiæ diuinæ. Dicere autem eis datam esse supernaturalem vim instrumentalē ad efficiendam illam mutationem supernaturali ac miraculo modo gratis & sine fundamento fingeretur. Quia nec illa virtus est debita angelis, nec pertinet ad ordinarium prouidentiæ modum, & alioquin non esse necessaria, quia anima Christi est connaturalis hæc virtus ratione vniōnis. Denique maximè decebat, ut solus Christus suæ esset resurrectionis autor, ne alterius ope ad suum corpus excitandum indiguisse videretur. Coniectura vero in contrariū faciles sunt & ex ijs, quæ diximus expedita.

Fr. Suarez. tom. 2.

Artic. II.

485

ARTICVLVS II.

Vtrum fuerit conueniens Christum tertia die resurgere.

D secundum sic proceditur. Viderur quod non 295.
fuerit conueniens Christum tertia die resur-
re. Membra enim dovent capiti conformari. Sup. q. 3. a. 4.
Sed nos qui sumus membra Christi non resur-
gimus à morte tertia die, sed nostra resurrectio 2. a. 2. Et 4.
differtur vsque ad finem mundi. Ergo viderit, quod Chri- 3. c. 2. Et
B stus, quia est caput nostrum, non debuerit tertia die resurgere: op. 60. c. 20.
sed debuerit eius resurrectio differri vsque ad finem mundi. cire. Et Ps.
2. Præterea. Actorum 2. dicit Petrus, quod impossibile erat 15. col. 6. Et
Christum detinere ab inferno & morte. Sed quādū aliquis est mortuus, detinetur à morte. Ergo viderit, quod Christi resurrectio non debuerit differri vsque ad tertiam diem, sed statim eadem die resurgere præcipue cum glossa supra in- Ar. pr. in cor.
ducta dicat, nullam esse virilitatem in effusione sanguinis Christi, si non statim resurgent.

3. Præterea, Dies incipere viderit ab ortu solis, qui sua præsentia diem causat. Sed ante ortum solis Christus resurrexit: dicitur enim Ioan. 20. Quod vna Sabbathi Maria Magdalene venit mane, cum adducere tenebras essent ad monumentum, & tamen Christus iam resurrexerat, quia sequitur. Et vidit lapidem sublatum à monumento. Non ergo resurrexit Christus tertia die.

Sed contra est, quod dicitur Mat. 20. Tradent eum Genitibus ab illudendum, & flagellandum, & crucifigendum & tertia die resurgent.

Respondeo dicendum, quod (sicut dictum est) resurrectio art. præced. Christi necessaria fuit ad instrutionem fidei nostræ. Est autem fides nostra, & de diuinitate, & humanitate Christi: non enim sufficit alterum sine altero credere, vt ex 2. 2. q. 2. art. prædictis patet. Et ideo ad hoc, quod confirmaretur fides de 7. 8.

D posset quod eius mors vera non fuerit, & per consequens nec resurrectio vera. Ad Veritatem autem mortuus Christi maxime sufficiebat, quod vsque ad tertiam diem eius resurrectio differretur: quia non contingit, quin infra hoc tempus, in homine, qui mortuus viderit, cum viuat, appareat aliqua indicia vita. Per hoc etiam quod tertia die resurrexit commendatur perficitione ternarum: qui est numerus omnis rei, utpote habens principium, medium & finem: vt dicitur in primo de Calo. Ostenditur etiam secundum mysterium quod Christus una cum morte corporali, que fuit lux properi infirmam duas nostras mortes destruxit, scilicet corporis, & animæ: que sunt tenebrose propera peccatum. Et ideo die in- li. 4. c. 5. 10. 2. tegra, & duabus noctibus permanit in morte, vt Augustinus dicit in quarto de Trinitate. Per hoc etiam significatur, quod per resurrectionem Christi, tertium tempus incipiebat, nam primum fuit ante legem, secundum sub lege, tertium sub gratia. Incepit etiam in Christi resurrectione tertius status Sanctorum. Nam primum fuit sub figura legis: secundus sub veritate fidei: tertius erit in eternitate glorie, quam Christus inchoauit resurgendo.

Ad primum ergo dicendum, quod caput & membra conformantur in natura, sed non in virtute. Excellentior est enim virtus capitis, quam membrorum. Et ideo ad demonstrandam excellentiam virtutis Christi, conueniens suis